

Handelshögskolan
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

Handelshögskolan vid Göteborgs universitet
Företagsekonomiska institutet
Magisteruppsats

Förväntningsgap vid mindre och medelstora företag

- Revisorns roll under förändringen

Externredovisning/Revision

Höstterminen 2007

Författare:

Daniel Johansson 831009

Linda Kraft 840605

Handledare:

Professor, Thomas Polesie

Förord

Vi vill tacka alla Er som på ett eller annat sätt bidragit till vårt arbete. Ett stort tack till de respondenter, företagen, kreditgivarna samt de revisorer som ställde upp och bidrog med värdefullt material till vår studie.

Slutligen vill vi tacka vår handledare, professor Thomas Polesie, som under uppsatsens gång bidragit med många bra åsikter och reflektioner.

Göteborg 2008-01-03

Daniel Johansson

Linda Kraft

Sammanfattning

Examensarbete i företagsekonomi, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, Extern redovisning och Företagsanalys, Magisteruppsats, HT 2007

Författare: Daniel Johansson, Linda Kraft

Handledare: Professor, Thomas Polesie

Titel: Förväntningsgap vid små och medelstora företag – revisorns roll under förändringen.

Bakgrund och problem: De senaste årens debatter kring revisorer och dess profession har bidragit till olika utveckling av revisorns roll. Diskussionerna i dagsläget handlar främst om det ansvar som revisorer förväntas ha ifrån de olika intressenterna. Grunden till dessa diskussioner och spekulationer kommer främst från de företagsskandaler som inträffat, både internationellt och nationellt. Revisorns roll har genom dessa skandaler fått många tolkningar och frågan är vem som bär ansvaret för att en sådan skandal inträffar? Somliga menar på att revisorn har ansvaret att se till att bolagets finansiella rapportering motsvarar den faktiska verkligheten medan revisionsprofessionen ställer sig mot att endast vara en granskare och se till att företagets finansiella rapportering stämmer enligt gällande regler och normer. I och med dessa olika åsikter uppstår det här ett gap, förväntningsgapet.

Syfte och avgränsningar: Vår studie bygger vidare på en tidigare studie¹ vars syfte var att studera vad som orsakar förväntningsgapet och om en enhetlig bild av revisorns roll kunde skapas. Detta gjordes genom att studera revisorer och större företag. Vår undersökning kommer istället att inriktas på de mindre företagen och samtidigt innefatta ytterligare en intressent, kreditgivare. Vårt syfte med uppsatsen är att undersöka vad orsaken till förväntningsgapet är samtidigt som vi avser att undersöka vem eller vilka av de olika parterna som bidrar till gapet, vart gapet uppstår.

Metod: Undersökningen grundar sig dels på vår referensram, där grundläggande fakta tagits fram för att kunna besvara våra frågeställningar. Den fakta som framtagits i referensramen har komplementerats med ny fakta som framtagits genom vår empiriundersökning. Detta har gjorts för att få en bredare bild av situationen. Undersökningen består av personliga intervjuer som gjorts med respondenter från revisionsbyråer, företagsrepresentanter samt kreditgivare. Vidare har också mailintervjuer utförts.

Resultat och slutsatser: Studien visar att ett större förväntningsgap finns vid de mindre och medelstora företagen. De olika förväntningarna uppkommer genom bristfällig information och kommunikation och även genom okunskap från företagets sida. För att kunna minska förväntningarna krävs tydligare information och kommunikation och bättre insikt i revision från företagets sida. Byråerna måste även särskilja sina tjänster för att bidra till minskat gap.

Förslag till fortsatt forskning: Undersöka hur revisorns roll förändras i och med avskaffandet av revisionsplikten och också studera ytterligare en intressent, aktieägarna och se om resultatet påverkas. Att också studera allmänhetens uppfattningar och förväntningar på revisorn skulle vara intressant.

¹ Bodén & Schenström, 2007

Abstract

Diploma work in business economics, School of business Gothenburg's university, external account and corporate analysis, Project Paper, HT 2007

Authors: Daniel Johansson, Linda Kraft

Advisor: Professor, Thomas Polesie

Title: *Expectation gap at small and medium companies - the auditor's role undergoing change.*

Background and problems: The last years' debates around auditors and its profession have contributed to different development of the auditor's role. The discussions at present acts most about the responsibility that auditors are expected to have from the different stakeholders. The basis to these discussions and speculations comes mostly from those corporate financial scandals as occurred, both international and national. The auditor's role through these scandals has got many interpretations and the question is who that berries the responsibility in order to such a scandal occurs? Some people mean that the auditor has the responsibility to ensure that the company's financial reporting corresponds with the actual truth while the profession sets itself against to only reviewer and to ensure that the carried out financial reporting agrees according to current rules and standards. With these different opinions a gap arises, the expectation gap.

Purpose and demarcations: Our study builds on an earlier study whose aim was to study what causes the expectation gap and if a homogeneous picture of the auditor's role could be created. This was done through studying auditors and bigger companies. Instead our study will be aimed on the small and medium sized companies and to include another stakeholder, granter to credit. Our aim with the essay is to examine what the reason to the expectation gap is and we intend to examine who or what of the different parties that contribute to the gap, were the gap arises.

Method: The study bases itself part's on our frame of reference, where fundamental facts been taken forward to get some answers to our issues. The facts that exists in the frame of reference has been complement with new facts that has been developed through our empiric study. This has been done in order to keep a broader picture of the situation. The study consists of personal interviews that have been done with respondents from audit agencies, company representatives and granter of credits. Furthermore interviews by mail have been carried out.

Results and conclusions: The study shows that a bigger expectation gap exists at the smaller and medium companies. The different expectations arise through inadequate information and communication and also through ignorance from the carried out side. In order to decrease the expectations is required clearer information and communication and a better understanding in audit from carried out side. The agencies must also distinguish their services in order to contribute to decreased gaps.

Proposals to continued research: Examine how the auditor's role is changed with abolish of the audit duty and also study yet another stakeholder, the shareholders and to see about the result to be influenced. To also study the general public's views and expectations on the auditor would be very interesting.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Problemdiskussion	2
1.3 Frågeställningar	3
1.4 Syfte	3
1.5 Avgränsning	3
1.6 Disposition	4
2. Metod	5
2.1 Ämnesval.....	5
2.2 Tillvägagångssätt.....	5
2.4 Urval.....	6
2.5 Datainsamling.....	7
2.6 Studien Trovärdighet.....	7
3. Referensram	9
3.1 Vad är revision?	9
3.2 Varför behövs revision?	10
3.3 Revisionens mål	10
3.4 Revisionsprocessen	11
Planering.....	11
Granskning	12
Rapportering.....	12
3.5 God revisionsred	13
3.6 Revision enligt ABL.....	13
3.7 FAR SRS yrkesetiska regler.....	13
3.8 Revisorns oberoende	14
3.9 Analysmodellen.....	15
Identifiering av förtroendskadliga förhållanden.....	16
Eliminering av förtroendskadliga förhållanden.....	17
Analysen dokumenteras	17
3.10 Triangel förhållandet – revisorer, företag, externa intressenter	18
3.11 God revisorsred	19
3.12 Förväntningsgap	20
3.13 Varför existerar ett förväntningsgap?.....	22
3.14 Metoder för att motverka förväntningsgapet.....	23
3.15 Avskaffandet av revisionsplikten	24
4. Empiri	27
4.1 Presentation av respondenter.....	27
4.2 Stora revisionsbyråer.....	28
Revisionens innehåll	28
Tilltro till revisorn	29
Uppfylls Förväntningarna	30
Framtiden, avskaffande av revisionsplikten.....	31
4.3 Mindre revisionsbyråer	32
Revisionens innehåll	32

Tilltro till revisorn	33
Uppfylls Förväntningarna	33
Framtiden, avskaffande av revisionsplikten.....	34
4.4 Kreditgivare.....	34
Revisionens innehåll	34
Tilltro till revisorns.....	35
Uppfylls Förväntningarna	36
Framtiden, avskaffande av revisionsplikten.....	36
4.5 Företag.....	37
Revisionens innehåll	37
Tilltro till revisorn	38
Uppfylls Förväntningarna	38
Framtiden, avskaffande av revisionsplikten.....	39
5. Analys och Slutdiskussion.....	41
5.1 Analys.....	41
5.1.1 Revisionens innehåll	41
5.1.2 Tilltron till revisorn	42
5.1.3 Förväntningar	44
5.1.4 Framtiden, avskaffandet av plikten	46
5.2 Slutdiskussion.....	47
5.2.1 Skiljer sig förväntningarna från mindre och större företag?	47
5.2.2 Vilka orsaker ligger till grund för förväntningsgapet?	48
5.2.3 Hur kan förväntningsgapet motverkas?.....	48
5.3 Förslag till fortsatta studier	49
Referenser.....	50
Bilagor.....	53

Förkortningar

ABL - Aktiebolagslagen

Cohen Commission - The Commission on Auditors' Responsibilities

FAR SRS - Branschorganisationen för revisorer och rådgivare

RevL - Revisorslagen

RN - Revisorsnämnden

ÅRL - Årsredovisningslagen

Inledning

I detta inledande kapitel presenteras bakgrunden till valt ämne och läsaren får en inblick i det problem som ligger till grund för studierna samt syftet med undersökningen och de avgränsningar som gjorts. Avslutningsvis presenteras uppsatsens disposition för att ge läsaren en översikt över studien.

1.1 Bakgrund

En grundläggande förutsättning för hela vår ekonomi är att tillförlitlig och rättvisande information finns tillgänglig. Det är här revisorn kommer in i sin roll som en oberoende granskare av den information som lämnas. Enligt dagens regler är en revisors uppgift att granska bolagets årsredovisning och bokföring samt styrelsens och den verkställande direktörens förvaltning.² Slutprodukten av revisorns arbete är den offentliga handlingen, *revisionsberättelsen*. Denna kan vara av två slag, *ren* där revisorns underskrift försäkrar att det under granskningen inte upptäcktes några oegentligheter, eller så kan den innehålla anmärkningar och då kallas den för *oren*. En vanlig missuppfattning är att en ren revisionsberättelse innebär att revisorn i detalj granskat alla företeelser i företaget och att inga som helst oegentligheter förekommer. Uppstår sedan en situation där fel upptäcks så läggs ofta skulden på revisorn som anses borde ha upptäckt felet vid sin granskning. En revisor kan omöjligt granska alla transaktioner och poster i ett företag, det som de istället gör är att granska de interna kontrollsystem som företaget använder sig av. När denna uppsats skrivs så föreligger fortfarande revisionskravet på alla svenska bolag. Kravet på en revision finns för att förhindra oegentligheter i redovisning där ledningen i bolagen manipulerar siffror eller redovisningen för att gynna sitt egenintresse. Detta medför att en treparts situation uppstår mellan parterna, revisorn, företaget och externa intressenter så som kreditgivare m.m. och i detta förhållande råder det olika uppfattningar om vad revisorns roll egentligen är.

En debatt har i många år förts om vad som egentligen är revisorns roll. Kapitalmarknaden har de senaste decennierna förändrats avsevärt och därmed har även revisorns roll och dennes uppgifter ändrats. De senaste decennierna har detta belysts extremt mycket i och med ett antal stora redovisningsskandaler så som *Enron*, *Worldcom* och svenska motsvarigheter som *Skandia*. I exemplet *Enron* missledde företagets ledning sina ägare genom att redovisa avsevärt bättre vinster än vad de i verkligheten var.³ Dessa skandaler medförde att revisorns oberoende har blivit en central punkt för allmänhetens uppmärksamhet, kan revisorn uppfattas som oberoende gentemot den klient som faktiskt betalar revisorns arvode? I *Enron* exemplet så arbetade revisionsfirman *Andersson* nära ledningen och gick som följd av den totala förlusten av förtroende i konkurs. Kravet på att en revisor ska vara oberoende sin klient och därmed undvika att något liknande ska förekomma togs snabbt upp i lagar, normer och standarder bland annat i det amerikanska regelverket *Sarbanes Oxley act*. Nu finns regler som till exempel säger att en revisor bara får företräda ett bolag i fem år och att denne ska granska ledningens och verkställande direktörens förvaltning av bolaget.⁴

² FAR, 2006

³ Messier, Eilifsen

⁴ RS 209

Revisionsbranschen har även sett tillväxtmöjligheterna i den utveckling som skett i och med större krav på företagen och dess redovisning.⁵ De flesta stora revisionsfirmor har i dag en mängd olika avdelningar som inte sysslar med revision. Det kan till exempel vara rådgivning i redovisnings frågor, så som skatt eller affärsrådgivning, firman kan även sköta den löpande bokföringen i företaget. Så i dagens situation så står revisionen i företagen bara för en del av den totala omsättningen för revisionsfirmorna. Ett exempel på detta är att Öhrlings PricewaterhouseCoopers, som är Sveriges ledande inom revision och rådgivning, satsar större delen av sin tillväxt på andra tjänster än revision.⁶

1.2 Problemdiskussion

De senaste årens stora förändringar vad gäller lagar, regler och normer har lett till att företagens intressenter har olika uppfattningar vad en revisors roll och dennes uppgifter egentligen är. Som en följd av detta har ett gap skapats mellan de olika intressenternas förväntningar på vad revisorn egentligen utför vid en revision. Insikten om en revisors praktiska begränsningar är ofta liten och förväntningen på revisionens omfattning är även den ofta orealistisk. Ett annat stort problem som framkommit i studier är de förväntningar som finns på revisorn vad gäller att hantera risk och osäkerhet. Från företag och intressenter (kreditgivare) så har dessa en väldigt låg förväntning på revisorns förmåga i dessa situationer och det ligger i grunden på misstron som finns för revisorns kompetens, bedömningsförmåga och branschkunskap. Detta medan revisorerna inte ser ett problem utan bedömer att de har det kunnande som behövs i detta avseende.⁷

Problemen med olika förväntningar framstår som mer tydliga i mindre företag som har begränsad ekonomisk kunskap och därmed torde gapet i dessa situationer bli större. Vad revisorns allmänna roll egentligen är säger sig ingen av parterna helt fullt förstå. De mindre och medelstora företagen säger sig ofta få bristfällig information som antingen är för tunn eller för komplex för någon med deras kunskap att förstå. Revisorerna anser att de alltid lämnar den information som krävs och att de inte upplever att någon bristfällig information lämnas.

Detta gap skapas dels av den stora debatten runt ämnet men även på grund av revisionsfirmornas egen utveckling. Som tidigare nämnts utför revisionsfirmorna idag en mängd olika tjänster under samma varumärke, vilket medför att klienterna och intressenterna förväxlar dessa andra uppgifter med revisionen. Detta gör att klienterna och dess intressenter ofta kan missuppfatta vad en revisor utför vid en revision av ett företag. Problemet ligger i den information som lämnas och kommunikationsproblem mellan klienterna och revisorerna. Information om vad som egentligen är revisorns roll finns inte trots den mängd studier som genomförts i ämnet och kommunikationen från de tre parternas sida är ofta ytterst bristfällig.

Problemen ligger i grund och botten i de olika uppfattningarna revisorerna, företagen och övriga intressenter har på vad som är rimligt att begära för det som ska granskas. Alla tidigare nämnda förändringar vad gäller revisorns och även revisionsfirmornas utveckling bidrar till alla de kommunikationsmissar och andra komplexa situationer som gör att förväntningsgapen uppstår och vad som är revisorn roll är något som det fortfarande inte finns en klar definition på.

⁵ Messier, Eilifsen

⁶ Intervju Jan Johansson, PWC, 2007-11-12

⁷ Öhman, 2005

1.3 Frågeställningar

Förväntningarna på revisorn kommer både från företagen och externa intressenter, som till exempel kreditgivare. Detta medför att ett triangelförhållande uppstår mellan de tre parterna där de har olika förväntningar och olika förhållande till varandra. Det vi avser undersöka i denna uppsats är just detta triangelförhållande parterna emellan.

- ***Skiljer sig förväntningarna från mindre och större företag?***
 - Vilka förväntningar har man på själva revisionen?
 - Vilka är förväntningarna på revisorn?

- ***Vilken/Vilka orsak/orsaker ligger till grund för förväntningsgapet?***
 - Tilltro till revisorn och revisionsprofessionen?

- ***Hur kan förväntningsgapet motverkas?***
 - Avskaffandet av revisionsplikten?

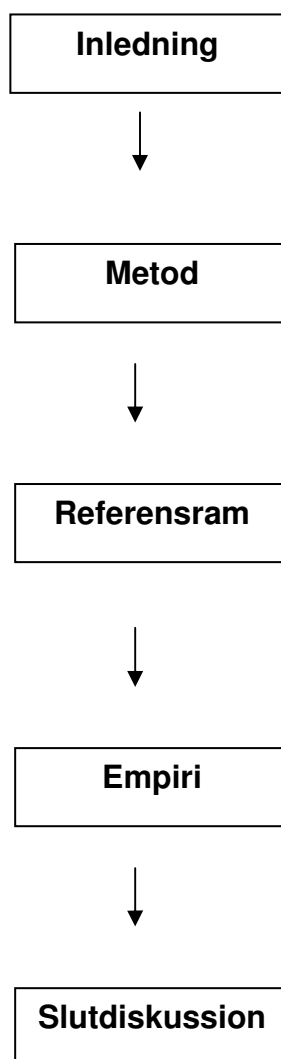
1.4 Syfte

Syftet med denna uppsats är att utreda hur stort förväntningsgapet är och vad orsaken till dess uppkomst är. Vi skall även utreda huruvida det är revisorns roll som är för stor och bidrar till ett förväntningsgap eller om det är uppfattningen från de två övriga parter på revisorns roll som är för stor och skapar ett förväntningsgap. Studien ska även i jämförelse med tidigare studie utreda huruvida gapet är större hos mindre och medelstora företag i jämförelse med de företag som klassas som större. Avslutningsvis skall också ett förslag till en lösning som minskar gapet tas fram.

1.5 Avgränsning

Vi har valt att avgränsa vår undersökning till mindre och medelstora företag. Vi har även valt att höra respondenter från alla parter i trepartsförhållandet; Revisorer, Företagen och Kreditgivare. Revisorer från både mindre och större revisionsfirmor ska höras. Anledningen till vår avgränsning är att vi bygger vår uppsats med utgångspunkt från en äldre uppsats där författarna utgick från större företag och enbart från två av parterna, företagen och revisorerna. Vi har valt mindre och medelstora företag eftersom vi är av uppfattningen att den ekonomiska kunskapen är mindre i dessa företag och förväntningsgapet därmed är större. Vi har valt att belysa den tredje parten eftersom detta är en vinkel som i tidigare uppsats inte tagits men på många håll benämns som väsentlig. Avgränsning har också gjorts geografiskt till Göteborgsregionen.

1.6 Disposition

Kapitel 1: Inledning

Kapitlet inleds med en bakgrund till det problemområde som vi valt. Vidare tar vi även upp syftet samt de avgränsningar som gjorts i uppsatsen. Kapitlet avslutas med uppsatsens disposition.

Kapitel 2: Metod

Detta kapitel beskriver hur vi gått tillväga i vår undersökning. De val som vi har gjort i samband med metod, insamling av data, urvalet och genomförandet av intervjuer. Kapitlet avslutas med studiens trovärdighet och källkritik.

Kapitel 3: Referensram

Detta kapitel skall ge läsaren en grundläggande bakgrund till den empiriska undersökningen samt slutdiskussionen. Här tas det upp bland annat en redogörelse av revision och de lagar och regler som styr revisionen. Även de förväntningsgap som existerar och dess påverkan tas upp.

Kapitel 4: Empiri

I detta kapitel redovisas det material som vi erhållit genom våra intervjuer och det är endast de viktigaste synpunkterna som presenteras.

Kapitel 5: Analys och slutdiskussion

Detta kapitel ger svar på de frågeställningar och syfte som finns för undersökningen. Resultatet grundar sig på den fakta som tagits fram i referensramen samt den empiriska undersökningen som gjorts. Kapitlet avslutas med förslag till fortsatt forskning.

Metod

Avsikten med detta metodkapitel är att ge en redogörelse för vårt val av metod samt den arbetsprocess som varit. Vi kommer här att belysa den koppling som finns mellan valet av metod och vårt problem samt syfte. Avslutningsvis förs en diskussion kring uppsatsens trovärdighet och kritisk granskning kring de val vi gjort under arbetsgången.

2.1 Ämnesval

Vi har genom vårt intresse för revision och revisionsbranschen kommit över och läst en tidigare studie skriven vid Göteborgs universitet (Förväntningsgap: Hur kan en allmänbild skapas av revisorns roll) av *Bodén och Schenström*. Vi fann studien som väldigt intressant och anser att många av de frågor vi haft besvarats men dock kvarstod en del frågeställningar. Vi tyckte därför att det skulle vara ytterst intressant att bygga vidare vår studie på denna äldre undersökning för att finna ytterligare svar. Vi valde därför delvis att utgå från den metod, teori och de slutsatser författarna använt sig av men vi utökade urvalet av respondenter till alla de tre intresseparterna samtidigt som vi också valt att rikta in oss på mindre och medelstora företag.

2.2 Tillvägagångssätt

Ämnet är hett debatterat och en mängd studier har redan genomförts. Därför har vi valt, som tidigare nämnts, att utgå från en tidigare uppsats. I de första delarna har vi delvis använt oss av den sekundärdata (artiklar, litteratur) som använts i den tidigare uppsatsens bakgrund och teori, vilket medför att dessa delar i mångt och mycket stämmer överens med den teori och metod som presenteras i den tidigare studien, dock så har vi utvecklat med ytterligare information som inte fanns med in den tidigare studien, för att på så sätt kunna få en tydligare bild.

Vidare har vi i våra resterande delar i studien, Empiri, analys och slutsatser, använt oss av ett kvalitativt tillvägagångssätt. En kvalitativ ansats innebär en förståelse om ämnet, till skillnad från den kvantitativa som används för förklaring.⁸ Det är kvalitén på den information vi får fram som vi anser som viktig för att vi ska kunna skapa oss den djupare förståelse för problemet och dess grunder som vi är ute efter. För att få denna kvalitet på informationen måste vi skapa en närhet till forskningsobjektet. En sådan närhet skapas genom att vi möter situationen ansikte mot ansikte.⁹ Frågeställningarna är utformade som så att de förväntas ge ett utredande svar som leder till större förståelse. Vårt val av metod grundar sig på de egenskaper som syftet och frågeställningarna bygger på, såsom att de är av utredande karaktär och specifika till ämnet. Vidare innebär detta att även det förväntade svarens egenskaper kommer att spegla en kvalitativ metod.¹⁰ Vår studie har en form av induktiv ansats där vi går upptäckarens väg, dock så har vi en del grundkunskap i ämnet sedan tidigare men vi genomför studien med en så neutral inställning som möjligt.¹¹

⁸ *Andersen, 1998*

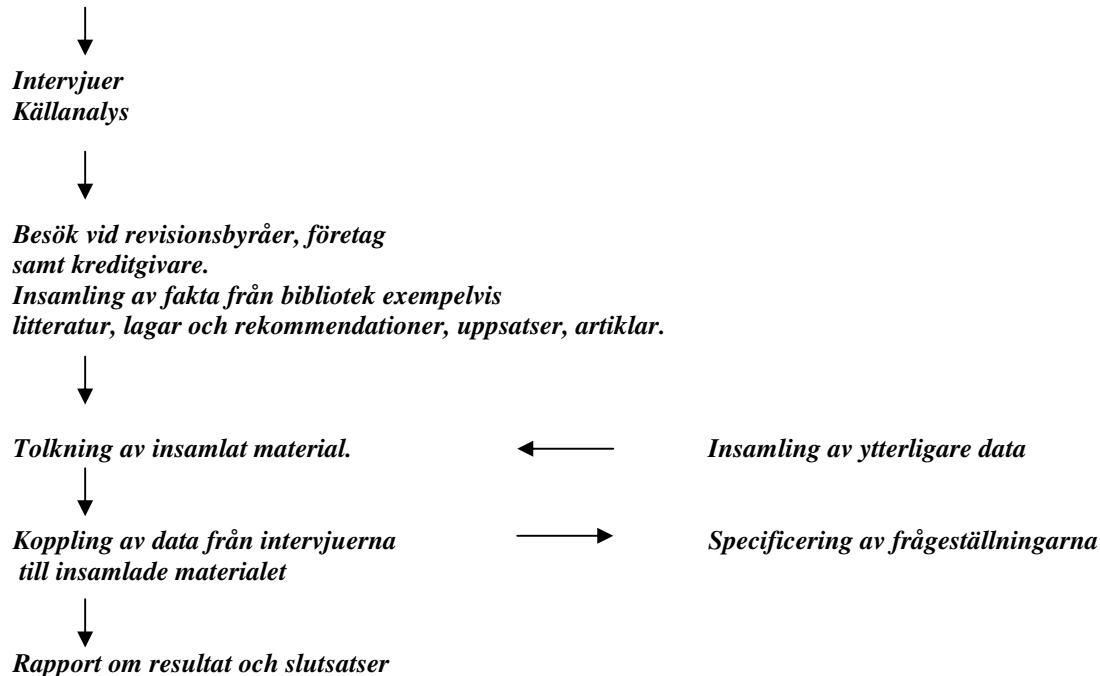
⁹ *Holme, Solvang, 1997*

¹⁰ *Andersen, 1998*

¹¹ *Ibid*

Vi kommer att arbeta utifrån följande metod:¹²

- *Hur ser förväntningarna på revisorn ut från de två övriga parterna*
- *Vilken/Vilka orsak/orsaker ligger till grund för förväntningsgapet*
- *Skiljer sig förväntningarna från mindre och större företag*

2.4 Urval

Vid vårt urval så har vi tagit hänsyn till de krav som ställs på en undersökning med kvalitativ ansats så att den information som lämnas är så pålitlig som möjligt. De respondenter vi valt representerar eller arbetar med mindre och medelstora företag. Detta urval har vi gjort för att vi uppfattar situationen som sådan att det är här som förväntningsgapet kan vara som störst. Mindre och medelstora företag har ofta en mindre ekonomisk kompetens än de större bolagen och förväntar sig därmed mer av revisorn. Revisorn är i många fall den enda person med högre ekonomiskt utbildning som dessa företag kommer i kontakt med.

Vidare har vi även valt att genomföra intervjuer med representanter från de tre olika intresseparterna, revisorer, företagen och externa intressenter som i vårt fall består av kreditgivare. Tre intervjuer genomfördes med varje part. Revisorererna kommer från sex olika firmor detta för de ska vara oberoende av varandra vilket i sin tur stärker tillförlitligheten. Revisorererna representerar både mindre och större byråer och även detta urval har gjorts på grund av den tillgång till kunskap som anses större i de större firmorna. Detsamma gäller kreditgivarna och även här har vi valt tre olika banker med en stark position på dess marknad dels för att de ska vara oberoende av varandra och dels för att de har stor erfarenhet och kunskap. Respondenterna från den andra parten, ekonomiska avdelningar på företagen, kommer från mindre och medelstora företag. Grunden för valet av företag är deras storlek.

Kreditgivarna valdes utifrån rekommendationer från egna kontakter i branschen. Respondenterna har här många års erfarenhet av branschen vilket medför att de stött på

¹² Bryman, 2002

situationer som är av intresse i vår studie. Alla respondenter i denna studie kommer att vara anonyma.

2.5 Datainsamling

I vår studie har vi använt oss av de båda datakällorna primär- och sekundärdata för att kunna dra våra slutsatser. Sekundärdata är sådana data som samlats in och sammanställts i ett annat sammanhang och med ett annat syfte än för den aktuella undersökningen.¹³ I vår studie består sekundärdata av sådan information som är hämtad från litteratur, vetenskapliga artiklar, lagar, normer och tidigare studier inom ämnet. Databaser har använts för att finna internetbaserad litteratur.

För att besvara frågeställningen i studien krävdes ytterligare information utöver de sekundärdata som insamlats, komplettering med primärdata har av den anledningen samlats in. Primärdata är ny information. I vår studie består primärdata av personliga intervjuer med de tidigare nämnda tre parterna revisorer, företag och kreditgivare. Tre intervjuer har genomförts genom ett frågeformulär som besvarats genom mail. En intervju har genomförts på telefon.

De personliga intervjuerna vi genomfört har behandlats med utgångspunkt från frågor som är öppna och lämnar utrymmer för diskussion. Detta gjordes för att de synpunkter som kommer fram är ett resultat av intervjuobjektets egna uppfattningar. Den egna uppfattningen är något som i en kvalitativ undersökning är en förutsättning för en bra studie.¹⁴ En inspelningsmaskin har använts för att få en ren och flytande diskussion utan avbrott för antecknande. Inspelning möjliggör även att informationen återspeglas korrekt och risken för feltolkningar minskar i viss mån eftersom diskussionen lyssnas på flertalet gånger. Även den intervju som genomfördes via telefon spelades in och även där var frågorna utformade på samma sätt som vid en personlig intervju för att jämförelse skulle kunna göras utan hinder. De intervjuer som gjordes via mail var utformade på ett lite annorlunda sätt i jämförelse med de intervjuer som genomfördes personligen eller via telefon. Frågorna i det frågeformuläret var lite mer styrda för att respondenten skulle hålla sig till ämnet och tydligare förstå den problematik vi undersökte. Dock så har hänsyn tagits till situationen och utformat frågorna så de inte innehåller otydligt språk eller för komplex struktur.¹⁵ Frågorna som ställdes var alla relevanta för syftet. Respondenten måste alltså förstå varför vi ställer varje specifik fråga.¹⁶ Målet med detta tillvägagångssätt är att intervjuobjektet själv i största möjliga utsträckning får styra intervjun men under ledning av intervjuaren. I denna situation så ansvarar både intervjuaren och respondenten för kvalitén på intervjun.¹⁷

2.6 Studiens trovärdighet

För att en studie ska uppfattas som trovärdig ska informationen genomgå en kontinuerlig kritisk prövning.¹⁸

Vid insamlandet av sekundärdata är det viktigt att fastställa källornas tillförlitlighet, detta har vi haft i åtanke och för att stärka tillförlitligheten har vi genom all sekundärdata granskat den

¹³ Christensen, Andersson, Engdahl, Haglund 2001

¹⁴ Holme, Solvang 1997

¹⁵ Ibid

¹⁶ Christensen, Andersson, Engdahl, Haglund 2001

¹⁷ Ibid

¹⁸ Holme Solvang, 1997

ursprungliga källan för att kontrollera att informationen inte har blivit snedvriden när den använts i tidigare studier.¹⁹

Den information som insamlats ska både vara reliabel och valid. I och med att vår studie är av kvalitativ ansats och behandlar verkligheten så är det mindre relevant att fastslå informationens reliabilitet och istället så är det viktigt att koppla an till validitetsbegreppet.²⁰ Med validitet avses att undersökningen faktiskt mäter det som är relevant i sammanhanget. Studien ska mäta det den avser att mäta. Validitet handlar om att använda rätt sak vid rätt tillfälle. Inom forskning handlar validitet om att kunna ange i vilken situation och för vilken population resultaten är giltiga.²¹ Vi har vidtagit åtgärder för att stärka validiteten i vår studie genom att uppsatsen granskats löpande av vår handledare och andra personer med givande kunskap och genom detta förfarande anser vi att risken för missförstånd och feltolkningar minskat. Vi har vidare även varit öppna i vårt insamlande av data vilket innebär att vi använt flera olika insamlingstekniker och vi har inte dragit några förhastade slutsatser utan samlat in den data som behövs för att dra slutsatser vilket har stärkt vår validitet ytterligare.²² Vi som författare har liten erfarenhet av studier av denna art och det faktum kan antas ha påverkat validiteten i studien. Åtgärder har tagits för att motverka detta genom att vi till exempel innan intervjuerna tagit kontakt med personer med erfarenhet av liknande intervjuer. Dessa personer har bidragit med att kritiskt granska vårt genomförande vid insamlandet av våra primärdata (intervjuer). Vår primärdata stärks även av att intervjuobjekten är frivilliga och har inför intervjuerna tagit del av frågor och annan bakgrundsinformation, därmed har vi byggt upp en tillit till objektet som gör intervjusituationen lättare att hantera för båda parter.²³

¹⁹ Christensen, Andersson, Engdahl, Haglund 2001

²⁰ Ibid

²¹ www.infovoice.se 2007-11-11, kl 09:25

²² Christensen, Andersson, Engdahl, Haglund 2001

²³ Holme, Solvang 1997

Referensram

Referensramen skall ge läsaren en grundläggande bakgrund till den empiriska undersökning samt slutdiskussion och analys. Här kommer den teori presenteras som är väsentlig för att besvara den problemformulering som presenterats tidigare.

3.1 Vad är revision?

”Revision är att kritiskt granska, bedöma och uttala sig om ett företags redovisning och förvaltning”²⁴

En revision innebär att en kontroll av företagets förvaltning och redovisning görs i efterhand av en revisor. Om en revision är väl utförd underlättar denna för ett fungerande samspel mellan företag och kapitalanskaffning, som i övrigt bidrar till ett väl fungerande samhälle och näringsliv.²⁵ Utifrån detta kan det ses att ett syfte med revision är att ge trovärdighet åt den finansiella information som företaget lämnar ut och att tillförlitlighet har en stor betydelse för detta område. Revisionen innefattar två delar som skall granskas, dels räkenskaperna men också förvaltningen. Det är granskningen av räkenskaperna som utgör revisionens kärnområde.²⁶ Genom granskningen skaffar sig revisorn tillräckliga och ändamålsenliga revisionsbevis för att kunna dra rätta slutsatser i sin rapportering. Detta sker genom att revisorn oberoende av omgivningen och uppdragsgivaren skaffar sig en egen uppfattning om de förhållanden som redovisas i årsredovisningen och bokföringen.²⁷ För att kunna lämna en rättvisande rapport kräver revisionen att revisorn sätter sig in i bolaget och dess processer samt andra betydande delar i verksamheten och branschen som sådan. Revisorns uppgift, att undersöka den interna kontrollen blir en viktig aspekt för att eliminera de eventuella tvivel som finns på företagen och att de inte skulle uppfylla gällande regler och normer, för att också avgöra om redovisnings- eller finansiella problem föreligger.²⁸ Revisionen i Sverige är mer omfattande än övriga länder i EU då Sverige dels har revisionsplikt för alla aktiebolag och dels att Sverige har ett krav på att ta fram en förvaltningsberättelse. Förvaltningsrevision är ett lagstiftat område som måste ingå i granskningen.²⁹

Medan revisionens syfte är att bedöma tillförlitligheten i balans- och resultaträkningen och annan information syftar förvaltningsrevisionen till att säkerställa att styrelsen och VD fullgör sina uppdrag. Resultatet av förvaltningsrevisionen ligger till grund för uttalandet om styrelsens ansvarsfrihet i revisorns revisionsberättelse. Revisorn måste även beakta huruvida någon styrelseledamot eller VD handlat i strid mot gällande lagstiftning eller bolagsordning samt hur bokföringsskyldigheten efterlevs.³⁰ Redovisningsrevision innebär den granskning som riktar sig mot bolagets bokföring och årsredovisning. Syftet är då att försäkra att bolagets offentliga information och årsredovisning ger en korrekt bild över företagets ekonomiska situation. Här skall revisorn granska så att gällande regler och lagar följs samt att existens och värdering granskas.³¹

²⁴ <https://alltomrevision.wordpress.com> 2007-11-12 kl 14:20

²⁵ FAR. RS Revisionsstandard i Sverige, 2002

²⁶ Diamant 2004

²⁷ <http://www.farsrs.se> 2007-11-12 kl 17.19

²⁸ Mautz & Sharaf 1997

²⁹ Diamant 2004

³⁰ Samlingsvolymen del II

³¹ Diamant 2004

3.2 Varför behövs revision?

Den rapportering som presenteras för allmänheten är en produkt som skapats genom bolagets och ledningens agerande vilket kan ha gett utrymme för det egna intresset att manipulera och försköna för egen vinning. Genom att revisorn genomför en revision av bolaget minimeras risken för att ledningen agerar för egen vinning vilket skapar en tillförlitligare bild till intressenterna. Efterfrågan på revision uppkommer från ägarnas sida i och med att ägarna ofta uppfattar ledningen som vinststrävare. Det kan även ligga i ledningens intresse att få en revision utförd förutsatt att de genomfört sitt arbete regelrätt.³²

På grund av motsättningarna och egenintresset som beskrivits mellan ledning och ägare finns risken att ledningen åsidosätter sina skyldigheter gentemot ägarna. Revisorn är uppdragsgivarnas och andra intressenters verktyg för att kontrollera och säkerställa ledningens lojalitet till ägarna. Om denna granskning skall kunna ses som effektiv krävs det en rättslig påföljd ifall uppdragstagaren åsidosätter och inte efterlever sina skyldigheter gentemot uppdragsgivaren.³³

Utifrån samhällets intresse så finns det lagstadgade kravet på revision för aktiebolag och organisationer med begränsat ekonomiskt ansvar. Ur denna synvinkel är revisionens övergripande uppgift att öka tilltron till verksamheten och verksamhetsformen samtidigt som granskningen skall bidra till ökat förtroende för värdepappersmarknaden. Revisorerna vill genom granskningen skapa en form av garanti för kvaliteten på verksamheten, en kvalitetssäkrande funktion.³⁴

3.3 Revisionens mål

”Målet för den lagstadgade revisionen i Sverige är att revisorn ska lämna en revisionsberättelse. Revisorn ska granska årsredovisningen, bokföringen och företagsledningens förvaltning för att göra det möjligt för honom eller henne att uttala sig i revisionsberättelsen om dels huruvida årsredovisningen, i alla väsentliga avseenden, har upprättats enligt lag och årsredovisning och därmed ger en rättvisande bild av företagets resultat och ställning enligt god redovisningssed i Sverige, del i tillämpliga fall, huruvida ansvarsfriheten kan beviljas, dvs. huruvida någon i företagsledningen har företagit någon åtgärd eller gjort sig skyldig till någon försummelse som kan föranleda ersättningsskyldighet mot företaget. Granskningen skall också göra det möjligt för revisorn att göra de övriga uttalanden eller anmärkningar eller lämna de upplysningar som revisionen kan kräva och/eller som följer av annat regelverk som styr revisionen av företaget ifråga.”³⁵

Ovanstående formulering har tagits fram av Svensk revisionsstandard, RS, som tydligt fastställt och presenterat de mål som revisionen i Sverige skall uppnå. Förenklat kan det sägas att målet med revision är att avlämna en revisionsberättelse, som sedan fungerar som beslutsunderlag för bolagets intressenter eftersom den säkerställer tillförlitligheten i den finansiella rapporteringen.³⁶ RS trädde ikraft i januari 2004 och effekterna av denna implementering sägs vara en avsevärd förbättring av kvalitén i revisionen samt en ökning av dokumentation.³⁷

³² Eilifsen, Messier, et al, 2006

³³ Diamant, 2004

³⁴ Ibid

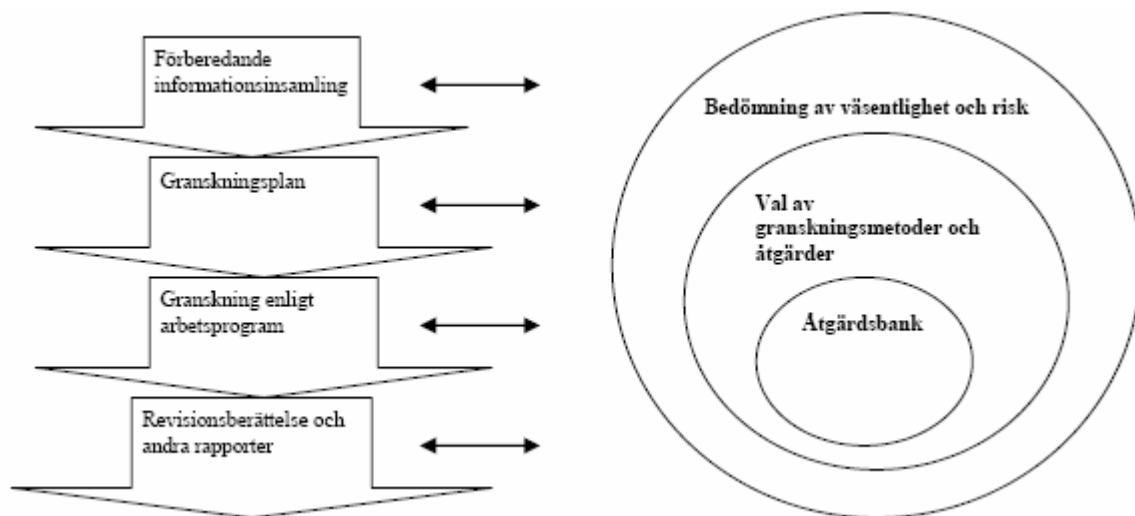
³⁵ Samlingsvolymen del II

³⁶ FARs revisionsbok, 2004

³⁷ Johansson, 2005

3.4 Revisionsprocessen

Revisionsprocessen illustreras i figuren nedan och består av tre olika delar; planering, granskning och rapportering.

Figur 1: Illustration av revisionsprocessen³⁸

Planering

All revision skall vara utformad efter en väl genomarbetad plan och måste planeras noga innan själva granskningen kan påbörjas. Det är i detta stadium viktigt att bedöma och analysera inom vilka områden som de största riskerna kan uppstå samt vilka poster som är väsentliga i förhållande till bolaget. Det krävs att revisorn sätter sig väl in i företaget och dess system för att kunna göra en bra och effektiv planering. Även kunskap om branschen är viktig då alla företag är unika och granskningen måste göras utifrån deras individuella förutsättningar. Genom den obligatoriska informationsinsamling tillgodo ser sig revisorerna de uppgifter och kunskaper som är nödvändig för att i ett senare skede kunna identifiera de händelser, transaktioner och förhållanden som kan ha en väsentlig inverkan på granskningen och revisionen. En väl genomförd informationsinsamling ger revisorn goda förutsättningar att planera granskningen så att de områden som löper störst risk för att väsentliga fel skall uppstå kan fokuseras på.³⁹

Efter informationsinsamlingen gjorts och analyseringen och värderingen av eventuella risker har genomförts skall en revisionsplan tas fram. Denna övergripande revisionsplan skall innefatta följande;⁴⁰

- Vilka områden som granskningen skall inriktas på
- Hur omfattande revisionsarbetet skall bli
- Vilka granskningsmetoder som skall användas
- När arbetet skall göras
- Vilka medarbetare och specialister som skall vara med på uppdraget

³⁸ Gläser & Kurkkio, 2001

³⁹ FARs revisionsbok, 2004

⁴⁰ Ibid

- Om arbetet som har utförts av företagets internrevisorer skall användas

Granskning

Utifrån den framtagna revisionsplanen skall ett granskningsprogram tas fram vilket sedan används som utgångspunkt för granskningen. Det program som tas fram har två syften, dels skall det vara en detaljerad instruktion för granskaren och dels skall det bli en successiv dokumentation av granskningen. Den granskning som skall göras måste alltid anpassas till det företaget som är aktuellt eftersom att alla företag är unika och uppbyggda på sitt egna sätt. Det krav som ställs på dokumentation är stor och utöver framtagningen av granskningsprogrammet krävs det att revisorerna dokumenterar arbetet kontinuerligt under arbetets gång.⁴¹

Vilken granskningsmetod som revisorn använder beror på den interna kontrollen som företaget har. Är det en god intern kontroll används internkontrollgranskning och vid svag intern kontroll används substansgranskning, men det vanligaste är att en kombination av de båda metoderna används. Internkontrollgranskning innebär att revisorn koncentrerar granskningen till de rutiner och system som finns i företaget medan substansgranskning innebär att revisorn tittar på de transaktioner som gett upphov till dessa poster.⁴²

Den revisor som tar fram granskningsplanen behöver inte nödvändigtvis vara samma revisor som är vald av företagets bolagsstämma. Slutligen utser revisorn vilka granskningsåtgärder som måste göras för att få tillräckligt med underlag för att ett uttalande i revisionsberättelsen skall vara möjlig.⁴³

Rapportering

Målet med revisionen är, som tidigare nämnts, att revisorn skall göra ett uttalande i revisionsberättelsen om företagets räkenskaper och förvaltning samt den årsredovisning som presenteras för bolagets intressenter. Genom denna revisionsberättelse bidrar revisorerna till att skapa ett förtroende mellan intressenterna och företagen.⁴⁴ Revisionsberättelsen är den enda offentliga rapport som revisorn avger men under revisionens gång lämnas ett flertal olika rapporter till olika beslutsfattare, både muntligt och skriftligt. Genom detta förfarande kan företagen i god tid rätta till del fel och brister som eventuellt upptäcks, om det inte är opåverkbara fel som inte går att rätta till. Om felet inte avhjälpes trots påpekningar ifrån revisorn måste detta framgå i revisionsberättelsen om det är avsevärda fel som innebär att årsredovisningen inte kan betraktas uppfylla god redovisningssed. De fel och brister som revisorn upptäcker måste också rapporteras till VD och styrelse i form av en erinring. När rena oegentligheter uppdagas måste en erinring lämnas till styrelse och VD vilka har skyldighet att agera.⁴⁵

Enligt aktiebolagslagen (ABL) 10 kap § 32 ska revisorn i revisionsberättelsen lämna sådana upplysningar som revisorn anser att aktieägarna bör få kännedom om. Detta kan vara sådan information som saknas i årsredovisningen men som är av intresse för allmänheten.⁴⁶

⁴¹ FARs revisionsbok, 2004

⁴² Ibid

⁴³ Ibid

⁴⁴ Balans, 2007, Nr 12 "De flesta felen rättas efter påpekanden från revisorn"

⁴⁵ FARs revisionsbok, 2004

⁴⁶ Ibid

3.5 God revisionsssed

Medan god revisorssed främst syftade på normer för revisorernas yrkesmässiga uppträdande avser god revisionsssed normer för hur revisionsuppdrag skall utföras.⁴⁷ ABL tar endast upp att revisionen skall utföras enligt god revisionsssed, utan någon vidare förklaring av innebörden av begreppet. Detta är ett medvetet val för att lagstiftaren vill lämna utrymme för revisorsorganisationerna att själva definiera och formulera vad den goda revisionssseden innebär. Utvecklingen av den goda revisionssseden sker internationellt och nationellt genom FAR SRS och revisionsbyråerna. Kompetens, oberoende och tystnadsplikt är grundkraven för att omvärlden ska kunna ha förtroende för revisorn. Generellt kan det sägas att god revisionsssed är detsamma som god sed bland erfarna revisorer.⁴⁸

3.6 Revision enligt ABL

Enligt 9:e kapitlet i ABL skall alla aktiebolag ha minst en auktoriserad eller godkänd revisor. Revisorns uppgift utifrån ABL är att granska bolagets årsredovisning och bokföring samt undersöka att styrelsens och ledningens förvaltning av bolaget är tillfredställande. Granskningen som görs av revisorn skall vara så ingående att god revisionsssed uppnås. Efter varje räkenskapsår skall revisorn lämna en revisionsberättelse till bolagsstämman samt erlägga eventuella erinringar och anmärkningar som krävs för att god revisionsssed skall vara uppfylld. Revisionsberättelsen skall ta upp delar som en redogörelse om huruvida årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen (ÅRL) och det skall också innehålla ett uttalande om huruvida årsredovisningen ger en rättvisande bild av företagets resultat och ställning samt om förvaltningsberättelsen stämmer överens med årsredovisningens resterande innehåll.⁴⁹

När en revisor misstänker att en styrelseledamot eller VD gjort sig skyldig till brott mot bolaget skall revisorn utan oskäligt dröjsmål underrätta styrelsen om sina misstankar. När revisorn har underrättat styrelsen om sina iakttagelser måste revisorn avgå inom tidsrymden av fyra veckor. Dock kan revisorn ha kvar sitt uppdrag då brottet kan ses som ringa eller när åtgärder redan vidtagits mot brottet.⁵⁰

3.7 FAR SRS yrkesetiska regler

År 2003 utkom FAR SRS nya yrkesetiska regler som består av nio olika regler, bland annat god yrkessed, tystnadsplikt, professionellt uppträdande med flera. Reglerna skall vara en vägledning och hjälpa i frågor som rör god yrkessed.⁵¹ Dessa regler finner sitt ursprung i FAR SRS strävan efter att precisera vad den lagstadgade termen god revisorssed verkligen innebär. Målet med reglerna är att det ska bidra till att en allmän uppfattning för vad som är god yrkesed bildas genom vilken revisorn och även hela revisionsbranschen ska kunna hämta vägledning.⁵² Revisorn måste i alla sammanhang vad gäller inom professionen iaktta de grundläggande yrkesetiska reglerna, vilket innebär att revisorn alltid måste utöva sitt yrke med integritet och vara objektiv i sina ställningstaganden.⁵³

⁴⁷ www.revisorsnamnden.se 2007-11-16, kl 17:07

⁴⁸ FARs revisionsbok, 2004

⁴⁹ FAR, del I, 2007

⁵⁰ ABL 9 kap § 42-44

⁵¹ www.farsrs.se 2007-11-16, kl 17:30

⁵² Bergman Marcus & Holm, 2003

⁵³ www.farkomplett.se 2007-11-25 kl 16:17

Reglerna som tagits fram är indelade i tre block, där det första blocket behandlar revisorns integritet och objektivitet samt opartiskhet och självständighet. Att hålla en hög etisk nivå inom revisionsbranschen är viktigt och gäller alla, detta eftersom det finns ett allmänt intresse från samhället och näringslivet att professionen uppfyller dessa kriterier. Det andra blocket omfattar tystnadsplikten och upplysningsplikten. En av de viktigaste grundstenarna i revisionen är tystnadsplikten och inte bara för att revisorn kan bli skadeståndsskyldig utan främst för att uppdragsgivaren måste ha ett förtroende för revisorn för att vara villig att dela med sig av företagets information. För att revisionen skall verka effektivt krävs det en öppen kommunikation mellan revisorn och klienten. Det tredje blocket innehåller regler kring revisorns kompetens och yrkesutövning och en av anledningarna till dessa regler är förtroendet mellan marknaden, klienterna och revisorerna. Genom en hög kompetens, integritet och gott omdöme ges en säkrare bild av revisorn och förtroendet stärks. Revisionsbranschen är ett område som ständigt sker nya förändringar och det krävs då fortlöpande vidareutbildning och uppdatering kring gällande regler. Tillsammans med åtskilliga lagar, regler och rekommendationer fungerar FAR SRS yrkesetiska regler följaktligen som ett ramverk som syftar till att garantera revisorns oberoende gentemot sin klient.⁵⁴

3.8 Revisorns oberoende

Revisorslagen § 20 definierar oberoende som:

”Revisorn ska agera opartiskt och självständigt i sina ställningstaganden och i övrigt agera på ett sådant sätt att hans oberoende ställning inte kan ifrågasättas.”

Kravet på oberoende anges ofta som en av de mest centrala förutsättningarna för att revisionen skall uppfylla sin funktion. Syftet och målet med oberoende regleringen är att säkra tilltron till revisorernas arbete såväl som i det enskilda uppdraget som generellt. En grundläggande hörnsten i revisionsprofessionen är att åtagandet och utförandet sker objektivt. Detta ökar trovärdigheten i de finansiella rapporterna till intressenterna.⁵⁵ Enligt *Grönboken*, som tagits fram på initiativ av Europeiska kommissionen, har det hot som finns mot revisorernas oberoende växt och blivit alltmer utspritt. De framhäver att fler undersökningar har gjorts och många visar att företagen i allt större utsträckning är benägna att bestrida revisorns slutsatser. Det har i många fall gått så långt att företagen väljer den revisor som ger det mest fördelaktiga resultatet, och revisorer som är beredda att vända och vrida på regler har fått fler uppdrag. Vissa menar på att revisorernas yrkesetik i många fall styrs av en mer affärsmässig inställning än den goda seden.⁵⁶

Mautz och Sharaf har tagit fram två olika aspekter på oberoende, det individuella oberoendet och oberoendet utifrån revisorer som en professionell grupp.⁵⁷ De menar på det att revisorns oberoende är central och påverkar tillförlitligheten utemot allmänheten, deras bild av revisorn. De senaste åren har uppmärksamheten riktats mer mot det individuella oberoendet. Mr. Johan L. Carey anser att oberoendet där individen är självständig och inte har en överordnad är grundläggande för all yrkesutövning, vilket är en del i den professionella integriteten. En del av dennes professionella förpliktelser är att ta ansvar för de råd, rekommendationer och åsikter som lämnas till klienten. Om revisorn inte är oberoende utan istället anpassar sina

⁵⁴ www.farsrs.se 2007-11-16 kl 17:30

⁵⁵ *Diamant, 2004*

⁵⁶ <http://europa.eu> 2007-11-15, kl 19:28

⁵⁷ *Mautz & Sharaf, 1997*

beslut och bedömningar efter klienters, bankers eller någon annans åsikter mister hans tjänster sin funktion. Intressenterna förlitar sig på att revisorns uttalanden om en rättvisande bild av den finansiella rapporteringen och oberoendet är då viktigt för att revisorns tjänster skall vara tillförlitliga.⁵⁸ *Mautz och Sharaf* skriver också om vikten av att revisionsprofessionen som helhet också måste framstå som fullständigt oberoende. Ett krav för att revisorn alls ska kunna utföra sitt arbete är att allmänheten och användarna av den information som lämnas har ett förtroende för revisorn och dennes förmåga att utföra arbetet oberoende och med sin integritet intakt.⁵⁹

På grund av den offertgivning som idag sker vid en förhandling om en klient så kan det i många fall påverka revisorns oberoende och sätta detta på prov. Det problem som ofta förekommer vid anbud är att produkten som skall levereras är svårdefinierbar och i verkligheten är den inte specificerbar. Detta leder till ökad risk för missförhållanden som relaterats till ekonomiska beroenden. Att det är styrelsen och VD som i slutändan avgör vem som skall sköta revideringen samtidigt som det är de själva som skall utsättas för granskningen ökar risken ytterligare för att påverka oberoendet.⁶⁰ Anbud via fastprisofferter utan särskilda reservationer strider mot god revisorssed vilket uppmärksammades och fastställdes genom remissyttranden av *Kammarkollegiet* som insåg riskerna med offertgivning.⁶¹ Regleringen av revisionsarvode återfinns idag i de yrkesetiska reglerna, där det anges att vid en lagstadgad revision som genomförs på grund av allmänhetens intresse är det olämpligt att ersättningen till revisorn baseras på revisionsklientens resultat eller själva revisionens resultat. Det är tillåtet att lämna anbud på revision men de får aldrig lämna fasta takpriser utan reservation. Detta innebär att en klausul måste inkluderas i avtalet som säger att ett högre arvode kan tas ut om det finns skäl till detta.⁶²

På internationell nivå har både EU och USA tagit initiativ till att skapa ett ramverk gällande grundläggande principer och begrepp vilka skall vara riktlinjer och till hjälp för att avgöra oberoendet.⁶³ Sverige var däremot det första landet som lagstiftade om revisorns självgranskning gällande sitt oberoende genom tillämpning av analysmodellen. Analysmodellen antogs i lagstiftningen i samband med den nya revisorslagen trädde ikraft 2002.⁶⁴

3.9 Analysmodellen

Revisorslagen § 21, första stycket

”En revisor skall /.../ pröva om det finns omständigheter som kan rubba förtroendet för hans eller hennes opartiskhet eller självständighet. Revisorn skall avböja eller avsäga sig ett sådant uppdrag.”

I och med de redovisningsskandaler som uppmärksammats det senaste, både internationellt men också nationellt, har många debatter uppstått. Diskussioner kring revisorns roll och mer fokus på revisorernas oberoende gentemot klienterna samt säkerställande av objektivitet,

⁵⁸ *Mautz & Sharaf, 1997*

⁵⁹ *Ibid*

⁶⁰ *Gometz, 1992*

⁶¹ *Ibid*

⁶² www.farsrs.se 2007-11-16 kl 14:00

⁶³ *Eilifsen, Messier, et al, 2006*

⁶⁴ *Wallerstedt, 2005*

opartiskhet och självständighet har förts och lett till stora problem. Den första januari 2007 trädde en ny revisorslag i kraft i Sverige och ett flertal nyheter som syftar till att garantera revisorers oberoende implementerades. Den väsentligaste ändringen i lagen var det nya sättet att se på revisorns självständighet och opartiskhet i ett revisionsuppdrag. En nyhet var analysmodellen, som innebär att revisorn är skyldig att inför varje uppdrag pröva och dokumentera om det finns omständigheter som kan rubba förtroendet för revisorn. Om det föreligger sådana omständigheter som kan ifrågasätta revisorns oberoende och att revisorn inte kan bevara förtroendet vid uppdragets gång skall revisorn avböja eller avsäga sig uppdraget.⁶⁵

Analys modellen består av tre steg:⁶⁶

- **Identifiering av förtroendskaldiga förhållanden** – här kontrollerar revisorn om det finns omständigheter som kan utgöra hot mot oberoende.
- **Eliminering av förtroendskaldiga förhållanden** – Revisorn undersöker här om det finns omständigheter som kan ifrågasätta opartiskheten eller självständigheten i de enskilda fallen.
- **Analysen dokumenteras** – Revisorn dokumenterar det som ingår i analysen och redogör här för de omständigheter och hot som finns, eventuella åtgärder som tagits för att oberoendet inte skall kunna ifrågasättas dokumenteras också.

Identifiering av förtroendskaldiga förhållanden⁶⁷

Analysmodellen identifierar fem så kallade hot mot oberoendet bestående av situationer som anses oetiska och omedelbart ska medföra att revisorn avböjer eller avsäger sig uppdraget.

- **Egenintressehot**
En revisor kan ha ett indirekt eller direkt ekonomiskt intresse i klientens verksamhet. Sådana situationer kan förekomma då revisorn innehar aktier eller andelar i det företag som denna skall revidera eller om revisionsbyrån står i ekonomiskt beroendeförhållande till klienten, vilket kan vara fallet om klientens arvode står för stora delar av revisionsbyråns intäkter. Ett indirekt hot föreligger om revisorn har ekonomiska intressen i ett företag som äger andelar i klientens verksamhet.
- **Självgranskningshot**
Om revisorn som skall utföra revisionsuppdraget redan tidigare har varit involverad i något av de förhållanden som skall granskas. En revisor får aldrig granska sig själv utan att ett hot föreligger. Revisorn kanske har gett rådgivning till klienten angående ett förhållande som sedan ingår i granskningsuppdraget. Kan också föreligga ett självgranskningshot om revisorn tidigare varit anställd hos klienten som skall granskas.
- **Partställningshot**
Innebär att förtroendet kan rubbas på grund av att revisorn har tagit ställning till fördel eller nackdel för sin klient i en ekonomisk, alternativt rättslig, situation där det finns intressemotsättningar. Exempelvis om revisorn deltar i förhandlingarna vid ett förvärv eller en försäljning av klientens tillgångar.

⁶⁵ FAR, del II 2006

⁶⁶ Ibid

⁶⁷ Analysmodellen 2007-11-16 Kl 13:50 samt FAR del II 2006

- **Vänskapshot**
Om revisorn har nära personliga relationer till klienten. Detta innebär ett direkt hot mot revisorns opartiskhet och självständighet, eftersom relationen kan påverka revisorns granskning.
- **Skrämselhot**
Innebär hot från uppdragsgivaren som är utformade på ett sådant sätt att de utger obehag mot revisorn. Ett hot som syftar till att få revisorn att inte utföra sitt granskningsuppdrag på ett korrekt och professionellt sätt.

Utöver dessa hot finns det en generalklausul som innebär att revisorn skall avsäga sig uppdraget om det finns andra förhållanden, utöver hoten, som kan rubba förtroendet för revisorns opartiskhet och självständighet.⁶⁸

Eliminering av förtroendeskadliga förhållanden

Syftet med den fortsatta analysen, vilket innebär att eliminering av förtroendeskadliga förhållanden skall göras, är att pröva om det i det enskilda fallet finns anledning att ifrågasätta revisorns opartiskhet eller oberoende. Om revisorn i första steget upptäcker att ett eller flera hot existerar kan revisorn ändå åta sig uppdraget förutsatt att hoten går att eliminera. På grund av detta måste revisorn undersöka möjligheterna att eliminera de hot som kan påverka förtroendet. Genom elimineringen ska revisorn försöka säkerställa förtroendet för revisorns opartiskhet och självständighet. I de fall som hoten är obetydliga och av enklare slag kan det räcka med att vidta informativa åtgärder, vilket skulle kunna vara att särskilt redogöra för det aktuella hotet. I de fall som det inte går att använda sig av informativa åtgärder utan då hoten är av större karaktär krävs det att byråinterns åtgärder vidtas. Detta kan göras genom att en annan revisor på samma byrå lämnar ett andra utlåtande, ett så kallat second opinion, som är en sorts kvalitetssäkrande åtgärd. Om hotet mot revisorns opartiskhet, självständighet och objektivitet är så allvarligt att det inte går att minska hotet är revisorn alltid skyldig att tacka nej till eller avsäga sig uppdraget.⁶⁹

Analysen dokumenteras

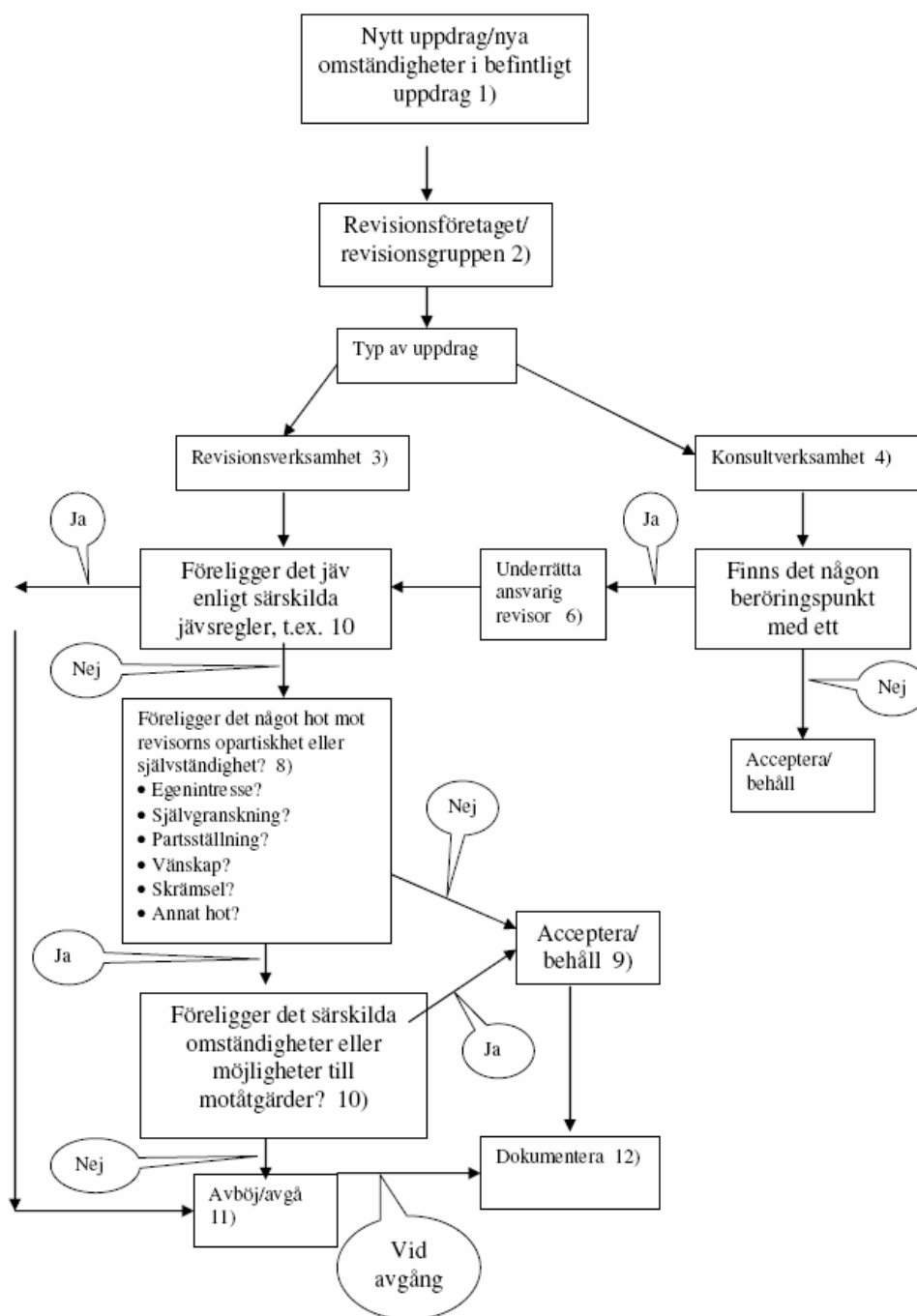
Enligt revisorslagen (RevL) 24 skall ”revisorer dokumentera sina uppdrag i revisionsverksamheten. Dokumentation skall innehålla sådan information som är väsentlig för att revisorns arbete samt hans eller hennes opartiskhet och självständighet skall kunna bedömas i efterhand.” Ett syfte med att dokumentera är att det i efterhand skall vara möjligt att granska att analysen gjorts på ett tillfredställande sätt. Dokumentation skall innehålla de överväganden och fakta som ligger till grund för beslutet samt hur revisorn gått tillväga för att komma fram till beslutet. Vid ett eventuellt avböjande av ett uppdrag ska det i dokumentationen tydligt framgå vilka förtroenderubbande omständigheter som berört det specifika fallet och på vilket sätt eventuella hot har åtgärdats. Dokumentation skall göras löpande under varje uppdrag.⁷⁰

För att underlätta revisorns bedömning har FAR SRS utformat ett flödesschema med tillämpningsanvisningar för att genomföra analysmodellen.

⁶⁸ FAR del II

⁶⁹ Analysmodellen, FAR, 2007-11-16, kl 13,50

⁷⁰ Ibid

Figur 2: flödesschemat för analysmodellen⁷¹

3.10 Triangelförhållandet – revisorer, företag, externa intressenter

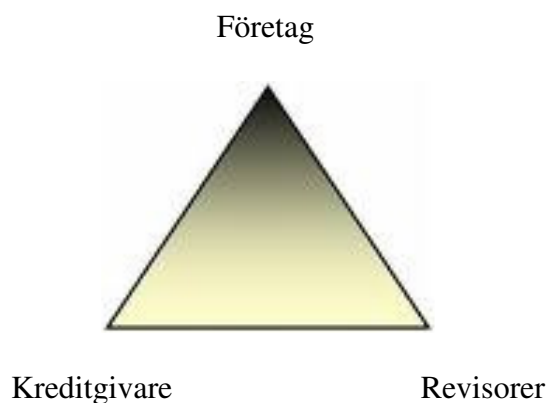
Det finns en teori där författarna avser att förklara förhållandet mellan de två parterna där den ena vill få något utfört och den andra utför uppdraget. Denna teori kallas principal agent. I ämnet revision används teorin för att förklara revisorns yrkesmässiga agerande för att uppnå revisionens funktion. Ägarkollektivet är principal och revisorn är agent. En förutsättning för att teorin ska uppfyllas är att parterna innan utförandet kommer överens om vad uppdraget ska innehålla och att de båda är nyttomaximerande och rationella.⁷²

⁷¹ FAR del II

⁷² Norrman, 2005

Enligt teorin har ägarna uppdragit åt bolagsledningen att förvalta bolagets tillgångar på ett sådant sätt att ägarnas förmögenhet ökar. Bolagsledningen ska agera utifrån detta syfte. Dock så föreligger risken att bolagsledningen i vissa situationer inte fullgör sitt arbete och agerar illojalt. Detta innebär att ledningen måste övervakas under någon form, det är här revisorns roll kommer in i bilden som oberoende granskare. Revisorn utses därför av ägarkollektivet. Som oberoende granskare ska revisorn kontrollera att de personer som fått ägarnas uppdrag att sköta bolagets förvaltning uppfyller sina åtaganden. Revisorn är alltså ägarnas verktyg för kontroll och måste uppfattas som lojal av ägarna.⁷³

Revisorn är ett viktigt instrument för att förhindra de oegentligheter som kan uppkomma. I vissa fall föreligger dock risk att revisorn på grund av en för nära relation med agenten inte förhindrar att denne inte uppfyller sina åtaganden och avsiktligt agerar illojalt emot ägarkollektivet. Grundpelaren för att teorin ska stärkas är revisorns oberoende som fungerar som det avgörande instrumentet.⁷⁴

Figur 3; illustrerar triangelförhållandet⁷⁵

3.11 God revisorssed

Enligt RevL § 19 skall en revisor iaktta god revisorssed. Bestämmelsen innebär att skyldigheten inte begränsas till egentliga revisionsuppdrag utan är tillämplig på revisorns yrkesverksamhet överhuvudtaget. Detta innebär att det också är tillämpligt på andra närliggande uppdrag som förekommer inom yrkesverksamhetens utövande, så som rådgivning, skattefrågor med mera. Ansvar för att utvecklingen av god revisorssed och god revisionssed sker på ett ändamålsenligt sätt samt kontrollen av huruvida bestämmelserna följs åligger Revisorsnämnden (RN).⁷⁶ God revisorssed syftar främst på normer för revisorernas yrkesmässiga uppträdande, de etiska normerna. RN skall genom uttalanden, beslut i enskilda ärenden och föreskrifter ta ett ansvar för att normerna inom området utvecklas på ett lämpligt sätt. De får därmed ett tolkningsföreträdande gällande innehållet i den goda seden. Ytterst bestäms innehållet i god revisorssed och god revisionssed av domstolarna.⁷⁷

⁷³ Diamant, 2004

⁷⁴ Ibid

⁷⁵ Egen bearbetning

⁷⁶ FAR del II, 2006

⁷⁷ www.revisorsnamnden.se 2007-11-16, kl 15:43

Uttrycket god redovisningssed används såväl i yrkesetiska regelverk som i praxis och det är viktigt att tänka på den goda seden utvecklas i takt med förändringarna i samhället och inom revisionsbranschen.⁷⁸

3.12 Förväntningsgap

Inom redovisningslitteraturen nämns förväntningsgap första gången på 1970-talet av *Liggio*. Han definierade förväntningsgap som skillnaden i förväntningar på revisorns arbetsuppgifter som användarna av den finansiella rapporteringen har och som den oberoende revisorn har.⁷⁹ 1974 tillsattes en utredningsgrupp i USA, *The Commission on Auditors' Responsibilities (Cohen Commission)*, som fick i uppdrag att studera om ett förväntningsgap existerar mellan vad intressenterna förväntar sig eller behöver och vad som revisorer rimligen kan eller bör uträtta. Det som studien kom fram till visade att problemet ligger i revisionsberättelsen och att det då handlar om brister som finns i denna. Det var sedan dessa brister som ledde till att kommunikationen mellan revisorerna och användarna av den finansiella informationen inte fungerade. Det visade sig också att ansvarsfrågan inte är tydligt spridd utan att det finns brister i tydligheten vad gäller det ansvar som åligger revisorerna respektive företagsledningen.⁸⁰

Den studie om förväntningar som är gjord av *Porter* kom fram till att termen *förväntningsgap* är fel. Felet låg enligt honom i en alltför snäv definition som inte tog hänsyn till att revisorerna på grund av mindre bra prestationer kanske inte kan nå upp till de krav som ställs, att revisorn inte kan utföra den förväntade prestationen eller vad de rimligen borde göra enligt definitionen från *Cohen Commission*.⁸¹ *Porter* tog istället fram en annan definition på begreppet och menade att en mer korrekt benämning är *förväntnings – prestationsgapet*. En kombination som definieras som skillnaden mellan allmänhetens förväntningar på revisorer och deras prestationer, så som allmänheten uppfattar dem. *Porters* gap har två huvudsakliga påverkningsfaktorer, rimlighetsgap (reasonableness gap) samt prestationsgap (performance gap). Rimlighetsgapet är ett gap mellan vad samhället förväntar sig av vad revisorn skall utföra och vad revisorn rimligt kan förväntas åstadkomma medan prestationsgapet innebär ett gap mellan vad samhället rimligen kan förvänta sig att revisorn skall åstadkomma och vad revisorn uppfattar att de ska utföra. Vidare har *Porter* valt att dela in prestationsgapet i ytterligare två delar, bristfälliga standarder samt bristfälliga prestationer. Bristfälliga standarder är skillnaden mellan vad som rimligtvis kan förväntas att revisorn ska göra och vad revisorn ska göra enligt de lagar och regler som finns medan bristfälliga prestationer är skillnaden mellan den förväntade kvaliteten på revisorns prestationer och hur allmänheten uppfattar kvaliteten på prestationerna.⁸²

I artikeln ”Är det viktigare för revisorer att göra saker rätt än att göra rätt saker?”⁸³ definieras förväntningsgapet som skillnaden mellan förväntningarna på vad revisionen innefattar och vad den verkligen levererar. Författarna menar på det att det är skillnaderna mellan allmänhetens och revisorernas uppfattningar av revisionens innehåll samt vilka skyldigheter som åligger revisorn som skapar gapet. Användare av den finansiella rapporteringen tar i många fall förgivet att det är revisorns uppgift att upptäcka fel och brister

⁷⁸ www.farsrs.se 2007-11-25, kl 11:15

⁷⁹ *Porter, 1993*

⁸⁰ *Cohen Commission, 1977*

⁸¹ *Porter, 1993*

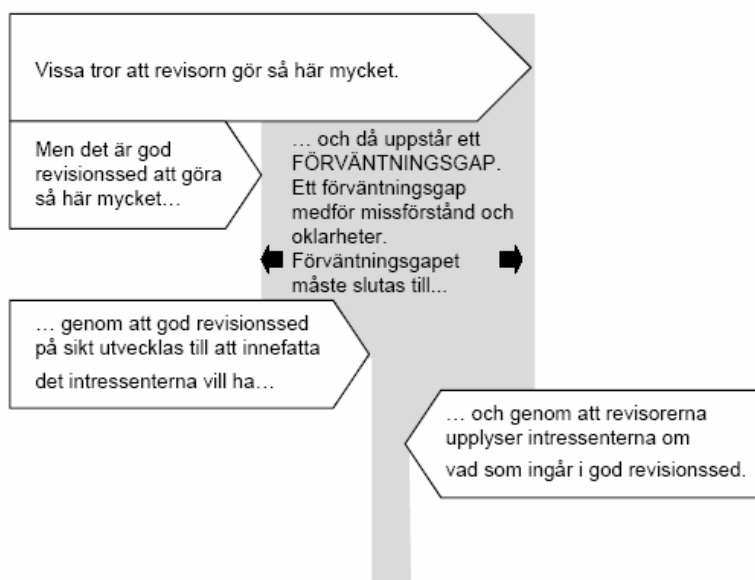
⁸² *Porter, 2003*

⁸³ *Öhman, 2005*

och att det också är revisorn som skall ha det fullständiga ansvaret för rapporteringen. I själva verket skall revisorn kritiskt och självständigt granska den finansiella rapporteringen för att kunna lämna en revisionsberättelse baserad på de uppgifter som tas fram.⁸⁴

En undersökning som innebar att en studie av relationen mellan revisorer och klienter, i detta fall småföretag och tredjepart så som banker och företagskonsulter, har gjorts av *Cameron*. Syftet med undersökningen var att de ville se vad som förväntas att revisorn faktiskt utför. Resultatet av undersökningen visade att de tre grupperna förväntade sig olika tjänster av revisorn. Förväntningarna som visade sig bestod bland annat i att revisorn skulle ge redovisningsråd och även försöka lösa klienternas eventuella problem.⁸⁵

Enligt *FAR SRS* beror förväntningsgapet på att revisorns roll i många fall blir splittrad och motsättningar lätt uppstår eftersom revisorns arbete har många intressenter och att dessa intressenter har olika behov och förväntningar på revision. Det är när de olika intressenternas förväntningar på revisorn inte svarar mot vad revisorn faktiskt kan och får göra som förväntningsgapet uppstår. Detta gap uppstår oftast vid granskning av årsredovisningar, obestånd och konkurs, försäkring och andra oegentligheter⁸⁶.

Figur 4: illustrerar förväntningsgapet⁸⁷

Figuren ovan illustrerar gapet mellan omgivningens uppfattning om vad en revisor egentligen gör och vad som omfattas av god revisionsred. Det är gapet mellan dessa som förorsakar missförstånd och oklarheter runt revisorns arbetsuppgifter. Oavsett vilken form av definiering som väljs så grundar sig gapet på skillnader i revisorers och allmänhetens förväntningar.⁸⁸

"Det minsta man kan begära är att revisorn förhindrar eller åtminstone upptäcker förskingringar och andra ekonomiska brott, finner alla fel i ett bokslut, undanröjer risken för obestånd och konkurs, granskar alla transaktioner mellan företagsledningen och bolaget,

⁸⁴ *Eilifsen, Messier, 2006*

⁸⁵ *Cameron A 1993*

⁸⁶ www.farkomplett.se 2007-11-25, kl 11:06

⁸⁷ *Ibid*

⁸⁸ www.farkomplett.se 2007-11-25 kl 11:06

upptäcker alla poster som kan vara tveksamma ur skattesynpunkt, säkerställer att ledning och styrelse fattar rätt beslut.”⁸⁹

3.13 Varför existerar ett förväntningsgap?

Butler menar på att en förklaring till varför ett förväntningsgap uppstår är terminologin i revisionsberättelsen. Det framkommer av deras resultat att problemet ligger i oklara ansvarsfördelningar i revisionsberättelsen hos revisorn angående oegentligheter.⁹⁰ Även McEnroe och Martens⁹¹ har i en undersökning kommit fram till liknande resultat, att det uppstår problem i terminologin i revisionsberättelsen. Även de visar på oklarheter angående ansvarsfördelningen, att revisorer och investerare inte är överens om vad en revisor skall göra eller bedöma innan denne skriver under en revisionsberättelse utan anmärkning (ren). Vidare studier har också visat att kravet på revisorer är betydligt större ifrån investerares sida än vad som krävs enligt lag. Alla nedanstående punkter skall vara uppfyllda för att revisorn skall få underteckna revisionsberättelsen:

- Alla poster som är av betydelse för investerare och långgivare skall finnas med i årsredovisningen.
- Revisorerna har under granskningen fungerat som ”allmänhetens vakthund” mot oegentligheter.
- Företaget har effektiva interna kontroller.
- Det existerar inga felaktigheter i årsredovisningen på grund av oegentligheter av ledningen.
- Det existerar inga felaktigheter i de finansiella rapporterna i syfte att dölja bedrägerier av de anställda.
- Företaget har inte idkat olaglig verksamhet.

Detta visar då att förväntningsgapet uppstår eftersom investerare har högre förväntningar inom vissa områden av revisionen än vad revisorer har. Investerarna förväntar sig att revisorerna skall se till så att bolagen uppfyller allmänhetens intressen.⁹²

En studie som är gjord av Shaika & Talha visar istället på att förväntningsgap skapas eftersom redovisningsstandarderna är bristfälliga och att dessa i en del fall inte följs fullt ut. Ytterligare påverkan på att ett gap skall uppstå sker genom orealistiska förväntningar på revisorer, som användarna av den finansiella rapporteringen och andra intressenter har.⁹³ Vidare nämner Shaika & Talha att redovisningsskandaler, så som Enron och WorldCom, är orsaker till att ett förväntningsgap existerar. Detta på grund av att omgivningen i många fall anser att det är revisorns ansvar att förhindra sådana skandaler, att de är deras ansvar att upptäcka fel och brister i tid och anmäla sådant vidare. Ett förväntningsgap kan också uppstå när revisorn döms på sådan framtida information som revisorn inte hade tillgång till vid underskriften, i detta fall kan allmänheten ändå kräva att revisorn borde ha insett att något är varit fel. Vikten av fungerande och tillförlitlig information är grundläggande och visar sig inte minst i att allmänheten i många fall förlitar sig på den undertecknade revisionsberättelsen och anser sig inte behöva kontrollera mer. Utan tillförlitlig information så blir förtroendet svårt att upprätthålla och revisionsberättelsen ska fungera som en väckarklocka.⁹⁴

⁸⁹ Johansson, Häckner, Wallerstedt, 2005

⁹⁰ Butler et al 2000

⁹¹ McEnroe & Martens 2001

⁹² McEnroe & Martens 2002

⁹³ Shaika & Talha 2003

⁹⁴ Ibid

På grund av det förväntningsgap som finns leder detta till att antalet åtal som görs gentemot yrkesprofessionen ökar markant, någonting som skapar stor oro hos Revisionsprofessionen. Samtidigt sker en avsevärd ökning av antalet fällande domar och skadestånd. Konsekvensen av detta har blivit att de största revisionsbolagen lägger ner omfattande resurser på rättstvister. Precis som många andra anser Revisionsprofessionen att det är förväntningarna som skapar rättstvisterna, anledningen är skillnaden mellan revisorernas och tredje partens uppfattning om revisorns roll och ansvar.

3.14 Metoder för att motverka förväntningsgapet

Det finns många olika teorier om hur förväntningsgapet kan minskas inom revisionsyrket, varav ett alternativ är att utöka revisionsberättelsen. *Nair* och *Rittenberg* kom fram till just detta, att om revisionsberättelsen utökades skulle detta leda till att förståelsen för ledningens och revisorns ansvar ökade hos användarna av den finansiella rapporteringen.⁹⁵ Likaså visade en studie gjord av *Miller et al* att banker ansåg en utökad revisionsberättelse var mer användbara och lättbegripliga och genom studierna kunde de konstatera att en mer omfattande revisionsberättelse ger en ökad förståelse för revisorns arbete.⁹⁶ *Peter Öhman* skriver i en artikel att "intressenterna har länge varit missnöjda över den magra rapportering i revisionsberättelsen och att revisorer beaktar detta missnöje som ett i första hand pedagogiskt problem" och *Öhman* menar på det att ett av de största förväntningsgapen mellan intressenter och revisorer uppstår vid revisorernas rapportering. Vidare förklaras "att utökad information om revisionens utfall och inriktning kan förbättra beslutsunderlaget för investerare och övriga intressenter och stärka skyddet framför allt de minsta inflytelserika intressenterna."⁹⁷

Cohen Commission ansåg att ansvaret för att minska gapet mellan revisorns prestationer och användarnas förväntningar i första hand låg hos revisorsprofessionen. De menade på att problemet bestod på grund av ett misslyckande ifrån revisionsprofessionen att inte tillräckligt snabbt kunna reagera och utvecklas i takt med den övriga omgivningen, att de inte har följt företagets utveckling. *Cohen Commissions* rekommendationer för att kunna minska gapet inriktades på att rätta till de misslyckanden som professionen tidigare inte klarat av, att få dem mer mottagliga och reagera snabbare på förändringar.⁹⁸

FAR SRS anser att det istället är informationen ut mot intressenterna som behöver tydliggöras genom att informera vad som gäller för revisionen och vad revisorns roll innebär. Det är även viktigt att avgöra vad som är styrelsens och VD:s ansvar och vad som är revisorns för att kunna undvika missförstånd. Här har de arbetat fram RS 210 och *FAR SRS* rekommendation om uppdragsbrev för att kunna definiera tydligt uppdragets villkor och dokumentera dessa i uppdragsbrevet.⁹⁹

Det finns flera studier som stödjer teorin om att användarnas kunskap påverkar storleken på förväntningsgapet. En undersökning gjord av *Monroe* och *Woodliff* innebar att fokus lades på studenter och dess effekt på utbildning. Studien gick ut på att se hur en grupp redovisningsstudenter såg på förväntningsgapet före och efter en kurs i revision. De ville se

⁹⁵ *Nair & Rittenberg, 1987*

⁹⁶ *Miller et al. 1990*

⁹⁷ *Balans 2007, Nr 12 "Mer information i revisionsberättelsen"*

⁹⁸ *Commission on Auditors' Responsibilities, 1977*

⁹⁹ www.farkomplett.se 2007-11-15, kl 18:13

om det fanns skillnader i hur studenterna uppfattade innebörden och betydelsen av revisionsberättelsen och vad som var revisorns skyldigheter och uppgifter. Då resultatet visade att studenternas uppfattningar var förändrade efter kursens slut ansåg de att utbildning skulle kunna vara ett effektivt sätt att minska eller eliminera förväntningsgapet.¹⁰⁰ *Bailey et al* upptäckte i sin studie att användare som hade mer kunskap lade ett mindre ansvar på revisorerna än de mindre kunniga användarna, vilket medför att ett större gap existerar mellan revisorer och mindre kvalificerade användare.¹⁰¹ Även Epstein och Geiger menar att mer utbildade investerare är mindre benägna var de att kräva en revision som ger fullständig försäkran om att inga väsentliga felaktigheter förekommer. Genom mer utbildning och en ökad medvetenhet om vad revisionen innebär så kan förväntningsgapet minska.¹⁰²

Tillskillnad från ovan diskuterade studier ansåg *Humphrey et al* inte att utbildning var det bästa sättet för att minska förväntningsgapet. Utbildningen skulle kunna minska en del av förväntningsgapet, men endast de gap som beror på missförstånd om revisorns uppgifter och ansvar. För att minska förväntningsgapet ansåg de att ett ökat ansvar hos revisorn skulle medföra att de krav som ställs från allmänheten, och speciellt de som är beroende av revision som en kontrollfunktion, skulle leda till ett mindre gap. Anledningen till att revisorerna skulle belastas med ett ökat ansvar var enligt dem att de är lättare att utöka revisionen så att den också innefattar upptäckten av oegentligheter än att försöka ändra allmänhetens uppfattning om att detta ingår. *Humphrey et al* har tagit fram tre andra förslag på åtgärder men anser dock att kostnaden respektive nyttan av implementeringen av följande förslag måste beaktas.¹⁰³

1. Upprätta en oberoende avdelning för revision som kan öka revisorers oberoende genom att överblicka och reglera revisorer inom de största bolagen samt anpassa revisions arvoden.
2. Utöka revisorernas ansvar genom att fastställa deras ansvar gentemot aktieägare, borgenärer och potentiella aktieägare.
3. Klargöra revisorernas ansvar för att upptäcka bedrägerier och oegentligheter.

Kritik på *Humphreys* metoder och studier har förekommit och en som istället ser till riskerna med ett ökat ansvar hos revisorerna är *Lochner* som menar på det att försöka minska förväntningsgapet genom att lasta över mer ansvar på revisorerna inte är rättvist, men om så skulle ske måste det ses till så att de får tillräckliga försäkringar mot eventuella rättstvister.¹⁰⁴ *Knutson* är också inne på samma linje som *Lochner* och menar på att det rimligaste är att hålla revisorer ansvariga för vad de borde ha känt till och inte för omöjligt höga standarder för vad de kunde ha vetat.¹⁰⁵

3.15 Avskaffandet av revisionsplikten

I Sverige är alla aktiebolag skyldiga att ha revision, vilket innebär att en godkänd eller auktoriserad revisor granskar bolagets årsredovisning och bokföring samt förvaltningen. På grund av den utveckling som sker internationellt finns det i dagsläget långtgående planer på att låta Sverige följa den övriga utvecklingen i Europa och avskaffa revisionsplikten för mindre bolag. Att revisionsplikten skall avskaffas är något som varit bestämt en tid men vart gränsen skall gå för vilka bolag som kommer omfattas är ännu inte klar. I de europeiska

¹⁰⁰ *Monroe & Woodliff, 1993*

¹⁰¹ *Bailey et al, 1983*

¹⁰² *Epstein J, Geiger M, 1994*

¹⁰³ *Humphrey et al, 1993*

¹⁰⁴ *Lochner 1993*

¹⁰⁵ *Knutson 2004*

länderna som har begränsad revisionsplikt är det omsättning, balansomslutning och antal anställda avgörande och så också här i Sverige. Att avskaffa plikten är något som ses med både för och nackdelar och det är delade meningar om resultatet. FAR SRS ordförande *Peter Clemedtson* säger i en artikel i *Balans* att ”företag som väljer bort revision riskerar att gå miste om mervärden i form av synpunkter från revisorerna, vilket i förlängningen kan leda till att företaget tappar i produktivitet och effektivitet.”¹⁰⁶ vidare påpekas också de fördelar som finns med ett avskaffande, som att ”tjänsteutbudet kommer bli mer anpassat efter olika situationer vilket kommer leda till att det så kallade förväntningsgapet kommer minska. Då kan vi mer direkt beskriva ändamålet och anpassa insatserna efter vilka behov som finns”.¹⁰⁷ Anledningen till att Sverige vill avskaffa revisionsplikten för de små bolagen är för att plikten i nuläget utgör en ekonomisk börda för små företag samtidigt som det också tar mycket tid i anspråk.¹⁰⁸ En viktig aspekt i denna fråga är hur de olika intressenterna ställer sig till avskaffandet och hur detta kommer att påverka deras processer och arbete. *Bength Skough* påpekar i en artikel att kreditgivarna kommer att påverkas, och om vi som exempel utgår ifrån FAR SRS önskemål om att ha relativt låga gränsvärden för vilka bolag som kunna välja bort plikten ”bör bankerna vara medvetna om att det är i detta segment som över hälften av de revisionsberättelser som innehåller anmärkningar finns”.¹⁰⁹ I en annan artikel uttalar sig FAR SRS generalsekreterare *Dan Brännström* hur bankerna kommer att ställa sig till pliktens avskaffande och säger att trots att plikten kommer att försvinna så kommer bankerna att kräva någon form av kompletterande säkerhet för de bolag som väljer bort revisorn.¹¹⁰

Genom den utveckling som sker i EU kring bolagsrätten har det resulterat i att ett åttonde bolagsdirektiv tagits fram, vilket antogs under våren 2006. Detta direktiv behandlar revisionsstandarder, revisionsberättelsens utformning samt revisorns oberoende och har till syfte att harmonisera reglerna om revision inom EU.¹¹¹ När det gäller den allmänna utvecklingen inom redovisningen har den resulterat i olika regler beroende på storleken av det redovisande företaget. Utifrån EU:s fjärde direktiv har Sverige påbörjat en anpassning genom att dela upp redovisningsskyldiga bolag i fyra kategorier.¹¹²

Sedan några år tillbaka arbetar Bokföringsnämnden med att ta fram ett samlat regelverk som tillsammans med reglerna för noterade företag kommer att avse fyra olika kategorier av företag. Tanken med dessa kategoriserade företag är att det skall bli enklare för företagen att tillämpa aktuella regler och rekommendationer. Idag är reglerna samlade per område, en vägledning för varulager och en annan för intäkter och så vidare medan det efter införandet av de olika kategorierna kommer att innebära att företagen väljer ett heltäckande paket med redovisningsregler. De olika kategorierna som kommer att vara är K1 – vilket vänder sig till enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut. K2 – mindre aktiebolag och ekonomiska föreningar. K3- större aktiebolag och ekonomiska föreningar samt K4 – vilket innefattar särskilda regler för företag som upprättar koncernredovisning enligt internationella redovisningsregler.¹¹³ Enligt *Caisa Drefeldt* från bokföringsnämnden så kommer detta arbete med att implementera allt troligtvis inte vara klart innan 2011.¹¹⁴

¹⁰⁶ *Balans*, 2007 Nr 11 ”Inte gratis att avskaffa revisionsplikten”

¹⁰⁷ *Ibid*

¹⁰⁸ *Input*, PWC, 2007-12-06, kl 9:30

¹⁰⁹ *Balans*, 2007 Nr 11 ”Kreditgivare informeras om pliktens avskaffande”

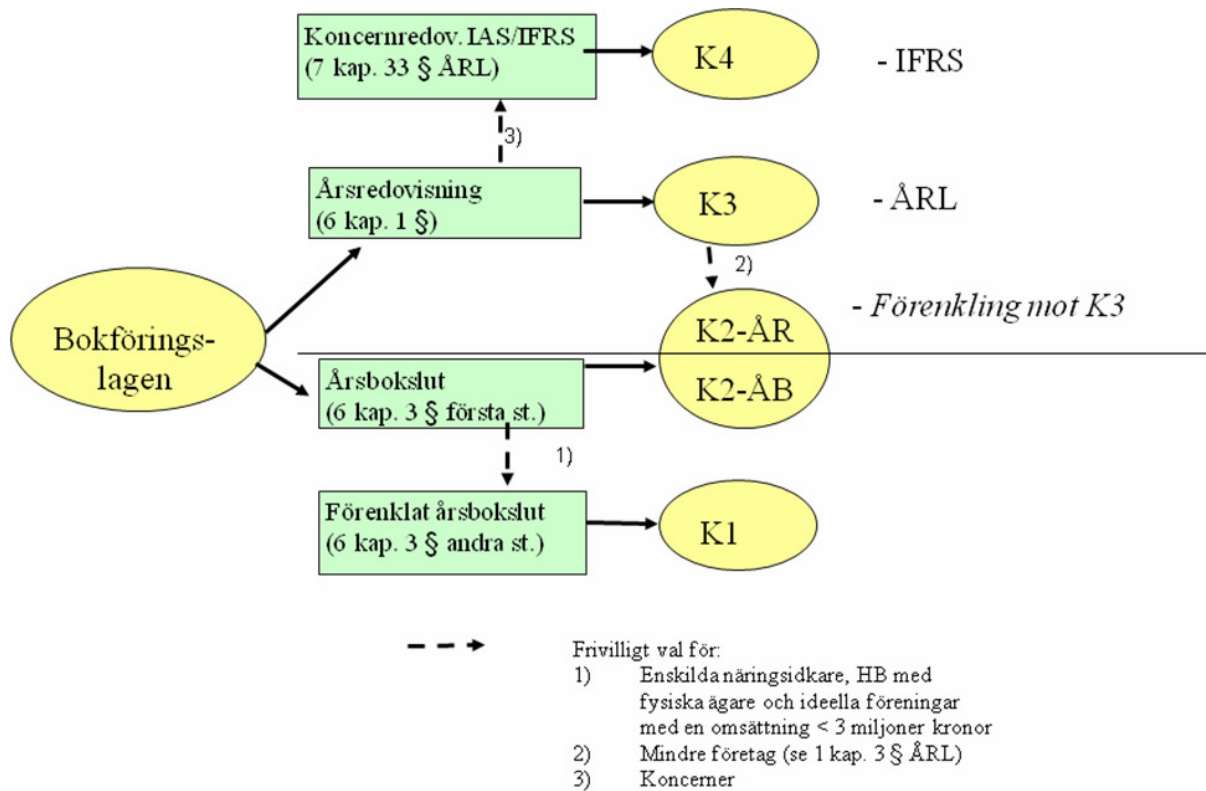
¹¹⁰ *Balans*, 2007, Nr 11 ”Livet efter revisionsplikten – dröm eller skräckscenario?”

¹¹¹ *Kommittédirektiv 2006:96, Revisorer och revision; genomförande av EG-direktiv m.m.*

¹¹² *Direktiv 2006:96*

¹¹³ *Nytt från revisorn 2007, Nr 8/9 sid 7*

¹¹⁴ *Föreläsning 2007-10-09*

Figur 5; BFN:s kategori av regelverk¹¹⁵

¹¹⁵ PowerPoint presentation av Caisa Drefeldt, 2007-10-09

Empiri

Tre av de ledande revisionsbyråerna och tre mindre revisionsbyråer, tre kreditgivare samt tre företag inom klassen mindre och medelstora företag har varit de respondenter som legat till grund till detta empirikapitel

4.1 Presentation av respondenter

Revisionsbyrå A

Respondent A är auktoriserad revisor och arbetar med mindre och medelstora bolag i huvudsak men även en del med större bolag. Respondenten arbetar på en av de ”fyra stora” byråerna och har många års erfarenhet av branschen.

Revisionsbyrå B

Respondent B är auktoriserad revisor och arbetar med ägarledda bolag och ibland även med större AB på en annan av ”de fyra stora” byråerna. Respondenten har även ett ansvar på sitt kontor vad gäller att följa upp metodik frågor och få ut nya rön i organisationen det är respondentens special område.

Revisionsbyrå C

Respondent C arbetar som auktoriserad revisor på en tredje av de ”fyra stora” byråerna. Respondenten arbetar numer med ägarledda bolag men har tidigare arbetat med större bolag. I respondentens arbetsuppgifter ingår även marknadsföring och ett ansvar för en del utbildning inom organisationen.

Revisionsbyrå D

Respondent D arbetar som revisor på en mindre byrå som respondenten själv är ägare till. Respondentens främsta arbetsuppgifter består av revision och skatterådgivning. Respondenten har varit verksam i branschen i ungefär tio år.

Revisionsbyrå E

Respondent E är verksam som revisorsassistent på en mindre byrå och har arbetat där i ungefär två år. Respondentens arbetsuppgifter varierar mycket men består främst i upprättandet av bokslut och årsredovisningar, revisioner samtidigt som de kan bestå av rådgivning inom skatt och redovisning.

Revisionsbyrå F

Respondent F är auktoriserad revisor och jobbar på en mindre firma sedan ett femtontal år tillbaka. Respondentens arbetsuppgifter har i alla år bestått av revision och på senare år har respondenten även arbetat en del med ekonomisk rådgivning.

Kreditgivare A

Respondent A arbetar som fristående konsult inom finansiering på ett mindre företag. Respondenten har arbetat med detta i tio år och har innan det väldigt lång erfarenhet av kreditgivning från sitt tidigare arbete på bank. Respondentens arbetsuppgifter består idag bland annat med assistans vid finansiering

Kreditgivare B

Respondent B är kreditgivare på en av de stora bankerna och har arbetat inom branschen sedan slutet av 60-talet. Respondenten arbetar idag med små och medelstora företag vid kreditgivning och arbetsuppgifterna består av rådgivning ut till företagen, har hand om de bankärenden som företagen har, placeringar och utlandsaffärer med mera, det mesta som företaget och dess kontakt med banken.

Kreditgivare C

Respondent C är kontorschef på en bank där arbetsuppgifterna är personalledning och företagsledning. Respondenten har erfarenhet från branschen sedan 15 år tillbaka och har tidigare arbetat som revisor, sedan två år tillbaka är respondenten chef på det kontoret där banken är placerad. Respondenten är inte kundansvarig själv men har det slutliga ansvaret för all utlåning till företagen, inom en viss summa.

Företag A

Respondent A arbetar som ekonomi ansvarig på ett företag som är säljer verktyg och maskiner. Respondenten är även personalansvarig och arbetar med löner, semesterar och andra personalfrågor. Företaget har en omsättning på ca 50 miljoner kr och de har 16st anställda. Respondent A har arbetat på gällande företag i 3 år men har arbetat med liknande uppgifter i över 15 år.

Företag B

Respondent B arbetar med bokföringen och är ansvarig för fakturering och fungerar som bolagets kontakt med revisorn. Respondenten jobbar på ett relativt nystartat vvs-företag som nu existerat i snart två år. Respondenten har tidigare jobbat med samma uppgifter hos andra företag inom branschen. Företaget har en omsättning på 4 miljoner kr och har 5st anställda.

Företag C

Respondent C arbetar som ekonomiansvarig på ett företag som producerar industriprodukter. Respondentens arbetsuppgifter inkluderar löpande bokföring, deklaration, löner, bokslut och fakturering. Erfarenhet som ekonom sedan 38 år tillbaka. Företaget som respondenten arbetar på har 30 miljoner kr i omsättning och har 35st anställda.

4.2 Stora revisionsbyråer

Revisionens innehåll

De tre respondenterna är överens om att det som ska ingå i revisionen är det som föreskrivs i normer, lagar och standarder. Respondent A förklarar att revisorn granskar Styrelse och VD:s förvaltning och även räkenskaperna. Respondent B utvecklar och säger att det är viktigt att moms och sociala avgifter stämmer *”vi är ju lagens förlängda arm”* pengarna ska inte användas fel. Respondent B förklarar revisionsprocessen som så att revisorn ska granska interna kontroller och liknande på ett överskådligt sätt. Respondenten säger att teoretiskt sett försöker revisorn ha som mål att det med 95 % säkerhet inte är några fel i årsredovisningen, revisorn bedömer även den kompetens som finns i organisationen. Respondenten är även inne på att kontroller ska göras så att företaget inte bryter mot ABL och håller sig inom vad som är tillåtet.

Vad gäller den information som lämnas innan revisionen utförs så lämnar alla de tre respondenterna alltid en formell information i form av uppdragsbrev. Respondent C nämner även att de från respondentens byrås sida även ger ut offerter till klienter. Respondent A förklarar att i det formella uppdragsbrevet lämnas information om vad revisionen kommer att innehålla och i brevet ingår även de avtal som slutits. Informationen uppfattas av respondent C som klar och tydlig därför att omfattningen av revisionen står i brevet. Respondent A förklarar att revisorn för en diskussion med klienten innan revisionen genomförs där hela processen planeras och vad som ska göras. Med komplimentering av den muntliga kommunikationen uppfattar respondenten att informationen som tillräcklig. Respondent B: *”ska jag vara ärlig så tror jag inte klienterna läser uppdragsbrevet noggrant.”* Respondenten anser inte att det klarlägger så mycket men säger sig helt klart se poängen i att ett formellt avtal ska finnas och tycker det är viktigt, men tror att många dock kan uppfatta det som ett nödvändigt ont, *”det brukar inte direkt vara några diskussioner om innehållet”* respondenten tycker frågetecknen försvinner genom vanlig muntlig kommunikation.

Respondent A förklarar att det är svårt från revisorns sida att avgöra om den information som lämnas är tillräcklig men det tror respondenten att den är. Respondent C säger att klienterna ibland kan bli förvånade över att de får betala mer när till exempel rådgivning inte ingår i avtalet men informationen komplimenteras alltid med muntlig kommunikation så det är inga problem. Det som försöks göra är att bilda sig en uppfattning om organisationen och om den till exempel genomgår stora förändringar i rutiner eller i själva businessen. Revisorn vill helt enkelt få en inblick i hur verksamheten fungerar.

De tre respondenterna är alla överens om att de som revisorer sätter en rimligt hög gräns för att upptäcka fel och brister. Respondent C förklarar att om revisorn bara har sunt förnuft så kan denne stämma av de kritiska processerna och identifiera de problem som finns. Respondenten beskriver att genom sin erfarenhet så kan revisorn snabbt se om något inte stämmer men fel är inte något som är vanligt. Även Respondent B instämmer och tycker att gränsen är rimlig och förklarar att de har olika beloppsgränser för vad de granskar men företagen informeras självklart inte om till vilket belopp dessa gränser uppgår eftersom företagen då enkelt skulle kunna lägga sig precis under dessa belopp. Respondent C säger att det klart finns besvärliga så kallade kreativa kunder som kan hitta på lösningar som är fel men detta är något revisorn i de flesta fall upptäcker.

De tre respondenterna säger sig ha liten erfarenhet av situationer med fel eller oegentligheter, men när de uppkommer så gräver revisorn djupare för att söka grunden till problemet. Sedan tar revisorn upp detta med lämplig person inom företaget. Är det en oegentlighet så som lagbrott så anmäler revisorn det och avsäger sig uppdraget. Respondent B förklarar att de alltid frågar företaget självt om hur de från företagets sida ser på risker för oegentligheter eller liknande i organisationen.

Tilltro till revisorn

Respondent A tycker att klienterna har stor tilltro till honom som revisor och att klienterna ser den stora nyttan med revisionen. Som exempel så tar respondenten upp att banker och skatteverket lägger stor vikt vid den *”hälsokontroll”* som faktiskt en revision är. Respondent B instämmer och nämner att ett lån eller liknande blir mycket svårt att få för ett företag som inte är reviderat. Respondent C är inne på samma bana och förklarar att kreditgivare och skatteverket anser revisionen som väldigt viktig.

Respondent C förklarar att det inte finns många orena revisionsberättelser men detta beror enligt respondenten inte på att revisorer godkänner vad som helst utan att när fel upptäcks så tas de upp och löses innan revisionsberättelsen skrivs. Respondent B talar också om hanteringen vid fel eller i de ovanliga fallen oegentligheter. Respondenten beskriver att revisorn tar upp problemen med ledningen eller någon annan person i företaget och så löses detta gemensamt. Den procedur är något som respondenten anser stärker relationen med klienten eftersom klienten då får större tilltro i ett problem har löst och situationen förbättrats. Företagen vill ju att de problem som finns ska lösas och inte tystas ner. Respondent A beskriver också hur företagen uppskattar att fel upptäcks.

Säkerhetsstämpeln som en revision innebär tror alla respondenterna stärker tilltro till dem på ett stort sätt inte bara från företagets sida utan även allmänheten och de externa intressenterna.

Respondent C tror att klienterna har stor tilltro till revisorn och att denne uppfattas som helt oberoende. Respondenten tror att de revisorer som representerar någon av de fyra stora byråerna i större utsträckning uppfattas som oberoende eftersom de inte på något sätt är beroende av en klient. *”Vi kan säga nej till en kund, det kanske de mindre byråerna inte har möjlighet till.”* Respondent B upplever kanske inte att alla klienter har stor tilltro till sin revisor och att de kanske är missnöjda med den stora räkningen vilket medför att de inte uppfattar att nyttan överstiger kostnaden. Respondenten tror ändå att när väl problem uppstår så upplever även dessa klienter hur stor trygghet det är med en revisor i ryggen.

Uppfylls förväntningarna

Respondent C anser att alla förväntningar uppfylls och respondenten kan inte känna igen det som i debatten kallas för förväntningsgap på något plan. Respondenten förklarar att förväntningarna från både banker och företag är att revisorn ska göra ett bra jobb när de granskar och det gör revisorn. Respondenten anser att revisorn får betalt för att granska företaget och det är det revisorn gör.

Respondent A är av en annan uppfattning och ser det som i debatten kallas för förväntningsgap i två avseenden. Det uppkommer dels där klienter, allmänhet och externa intressenter uppfattar att revisorn granskar alla detaljer och inte att revisorn använder sig av ett väsentlighetskriterium för att granska de system och rutiner som finns i organisationen. Respondenten anser det lite förvånande att de fortfarande är av uppfattningen att revisorns granskar allt. Det andra avseendet respondent A ser gäller det regelverk som föreskriver att revisorn ska anmäla brott. Respondenten beskriver att revisorns plikt att anmäla brott som upptäcks vid granskningen förväxlas med att revisorn aktivt letar efter brott. Respondenten beskriver att det i själva verket är så att om något upptäcks i den vanliga granskningen så ska detta anmälas men det ska inte förväxlas med att aktivt agera ”polis” och söka efter brott. Detta gap tros även bli större av massmedias påverkan. Respondent B är av en annan uppfattning och anser att det ifrån företagets sida inte är så att de tror att revisorn aktivt letar efter fel eller oegentligheter. Respondenten tror istället att de förstår att revisorn ser så allt är korrekt. Respondenten kan dock förstå att vissa kan uppfatta revisorn som ”polis” eftersom det när revisorn granskar så granskas de områden där det är störst risk för fel och detta kan nog lätt missuppfattas som att revisorn aktivt letar efter fel.

Respondent A och B är även oense huruvida förväntningarna på revisorn och dennes roll ser olika ut beroende på företagets storlek. Respondent A är av uppfattningen att de ägarledda

bolagen i och med deras bristfälliga ekonomiska kunskap har större förväntningar på revisorn och respondenten uppfattar gapen som större hos dessa företag. Respondent B anser att i och med att de större bolagen har en större ekonomisk kompetens så ser rollen annorlunda ut i de mindre bolagen. De mindre bolagen är mer beroende av bollplanksrollen och söker mycket rådgivning, de större företagen har inte samma behov av rådgivning och revisorn utför nästan enbart revision hos dessa. *"hos de större företagen kan det vara lite tvärtom, detta behöver ni inte titta på för detta kan vi."* Respondent B ställer sig tveksam till om det är förväntningarna som är större eller bara revisorns roll som är annorlunda.

I situationerna när fel upptäcks efter revisionen så råder det delade meningar huruvida förväntningarna ligger som grund till att företag, externa intressenter och allmänheten skyller på revisorn och anser att denne borde ha upptäckt felet. *"Det är klart att det kan förekomma gnäll i efterhand men har man allt dokumenterat är det inga problem."* säger respondent C. Även respondent B klargör att det förekommer att det skylls på revisorn men anser att det då oftare är allmänheten eller kreditgivarna, vidare upplevs att när fel förekommer tar ofta bolagen på sig detta själva. Ansvar hos revisorn kanske uppfattas som större än det borde vara. Respondent A säger att *"det är bara så att ansvar skylls på revisorn"* och funderar på om det beror på revisorns utvecklade roll i och med den regleringsökning som kommit efter de stora skandalerna så som Enron.

Alla respondenterna är överens om att de stora skandalerna har stor del i förväntningarna på revisorn och att mer fokus har lagts på revisorsrollen och dess utveckling. Respondent C säger att massmedia ligger bakom mycket och tar upp exempel så som en revisor som hade hundra klienter som denne inte granskade. Respondenterna tycker dock att det som borde inses är att det i dessa fall rör sig om medvetna kriminella handlingar och detta kan ingen reglering motverka utan endast försvåra.

Framtiden, avskaffande av revisionsplikten

Avskaffandet av revisionsplikten är något som respondent A diskuterat med banker som anses lite tagna på sängen av de stora antal företag som nu kan komma få valfri revision. Respondenten tycker att det är förvånande att frågan inte tagits upp hos kreditgivare tidigare. Respondent A tror att kreditgivare i fortsättningen kommer kräva en revision. Respondent B instämmer och nämner som exempel ett icke namngivet land där revisionsplikten avskaffades och där bankerna delade in företagen i två kategorier: de företag som var reviderade och de företag som valde bort revision. Den sistnämnda gruppen granskades sedan noggrannare av bankerna. Respondent C säger att det som kommer inträffa om bankerna ställer krav är att vi som revisorer kommer ta mer betalt. Respondent B tror även att aktieägarna kommer se stor nytta i att ha kvar revisionen så de har större trygghet i sina investeringar. De tre respondenterna tror även att den stora intressenten skatteverket kommer vilja att hålla kvar vid revisionen eftersom skatteverket inte har de resurser som krävs för mer omfattande granskning. Respondent C tycker situationen vid avskaffandet inte kommer ändras nämnvärt förutom att byråerna kan ta mer betalt i och med att det är frivilligt *"revisionskostnaden är en droppe i havet i jämförelse med de andra kostnader som företagen har, kostnaden är ingenting i jämförelse med vad de får."*

Respondenterna är överens om att de flesta företag kommer att behålla revisionen och stödjer detta antagande vid de internationella erfarenheter som till exempel Danmark där 95 % behöll revision efter avskaffandet av plikten. Dock ska tas i betänkande att de siffrorna endast var efter ett år så de kan ändras. Respondent B tror att de finns de klienter som ser revisionen som ett nödvändigt ont och därför vid första tanken kommer att avstå från revision men efter noga

omtänke tros även att dessa företag i slutändan kommer att inse den nytta som en revision innebär. Respondent A är inne på samma bana och säger att vårt mål som revisorer är att nyttan ska överstiga kostnaden.

Respondent A tror inte avskaffandet kommer att påverka revisorn nämnbart utan denne kommer att arbeta på samma sätt. Däremot tror respondent B och C att revisorn kommer inrikta sig mer på rådgivning och konsultuppdrag efter avskaffandet. Detta tror respondent B kommer att göra att företagen kommer få en större förståelse för revisorns roll eftersom företaget då får en tydligare bild av vad det är de betalar för. Respondent C tycker även att kunskapen som inte finns i de mindre bolagen kommer att göra att inkomsterna för revisionsfirmorna kommer att öka på sikt ”*de gnäller över kostnaderna nu men det kommer de inte göra efter avskaffandet.*”

De bolag som antagligen kommer att avstå från revision är de microföretag som till exempel enmanskonsulter som inte har något engagemang i bank eller liknande, dock så kommer de nog att söka fortsatt finansiell rådgivning anser de tre respondenterna.

4.3 Mindre revisionsbyråer

Revisionens innehåll

Precis som i de större revisionsbyråerna är respondenterna eniga om att det som skall ingå i revisionen är det som finns upptaget i lagen, så som det sker idag. Respondent E säger också det att det är viktigt att granska att årsredovisningen är fri från väsentliga fel och att det ger en rättvisande bild av bolaget, de områden och poster som löper stor risk att vara felaktiga är den som bör granskas en gång för mycket. Respondent F anser att granskningen ska vara så omfattande och innehålla det som krävs för att risken för väsentliga fel och oegentligheter ska vara så liten som möjligt. Respondent D trycker också på att det är substansgranskning som skall göras för att, precis som också respondent E påpekade, undvika de väsentliga och framförallt vanliga fel som förekommer. Respondenten säger även att det uppfattas som att deras klienter ser revisionen som en extra kontroll som ger en kvalitetsstämpel på företaget och dess förvaltning. Respondenten säger vidare att göra en revision är ett helt annat synsätt än att hjälpa klienten som en redovisningsbyrå, att det ger mer att revidera än att bara kontera. Respondent E säger att det som skall ingå i en revision är också det som företagen får ut av en revision. Att de får en stämpel på att allt har skötts som det ska och att inga väsentliga fel förekommit.

På samma sätt som de större revisionsbyråerna informerade sina klienter, skickar också de mindre byråerna ut uppdragsbrev, där de förklarar sitt uppdrag och revisorns ställning. Respondent D säger att ibland kan de ta det muntligt istället för att skicka ut ett brev men detta anses inte som någon skillnad, det kan ske muntligt likaväl som det kan skicka ut det skriftligt. Vidare anses att den information som skickas ut för det mesta är tillräcklig, ibland förstår inte riktigt klienterna och då får revisorn förklara på så sätt är det lättare att ta det muntligt direkt för då uppstår det inga frågetecken utan att de får svar på allt direkt. Även de övriga respondenterna är inne på samma linje.

Beträffande gränserna som revisorerna sätter för att upptäcka fel och oegentligheter tycker de alla att de gör så gott de kan. De kan inte se att de på något annat förfarande skulle kunna upptäcka något annat än vad de gör i dagsläget. Respondent F anser att en revisor sätter en klar gräns för att hitta fel eller oegentligheter och respondenten tror att en revisor alltid hittar

större fel eller oegentligheter, respondenten belyser dock att det är en omöjlighet att granska allt och därmed finns alltid risken för att något mindre slinker igenom. Respondent E förklarar att det oftast är mindre fel som snabbt går att rätta till som de upptäcker, men sådana fel hittas direkt av revisorn. Respondent D nämner att under sin yrkesverksamma period inte har stött på något grövre fel där företagen själva har försökt förskingra utan det som skulle kunna tänkas vara fel ligger i de poster som de granskar lite noggrannare.

Tilltro till revisorn

De tillfrågade respondenterna stämmer alla in på att de anser att klienterna har stor tilltro till dem som revisorer. Respondent D säger att *"tilltron stärks när kunderna ser vad vi åstadkommer, exempelvis om de skall gå till banken för att ta ett lån för att kunna utveckla verksamheten och vi som revisorer då backar upp dem genom att visa den underskrivande revisionsberättelsen"*. Samtidigt menar respondent E att tilltron stärks eftersom de som kommer till dem och vill ha hjälp inte har den kunskap som krävs för att göra det själva, inte då vid revision utan vid rådgivningen. *"Angående revisionsdelen så ser kunderna att vi presterar genom att ta fram en revisionsberättelse som vi har satt vårt namn på, upplever det som att kunderna då har tilltro till oss"*. Respondent F menar att tilltron stärks främst genom den personliga kommunikation som i sin tur stärker relationen till klienten. Respondenten anser vidare att den trygghet som revisorn står för i de situationer där klienterna med liten ekonomisk erfarenhet eller utbildning anser sig vilsna och okunniga är något som stärker relationen och gör att en extremt stark tillit byggs upp. *"Kan du inte kommunicera i detta yrke så kommer du ingenstans."*

Respondent D tar också upp att tilltron till dem som revisorer inte bara är någonting som sker gentemot kunderna utan allmänheten och andra intressenter är en viktig grupp. Respondenten tror att allmänheten och intressenterna känner sig tryggare när en revisor har varit där och granskat och genom att revisorn rättar fel och brister så anses att bilden av dem stärks. *"Vi skall verka för allmänheten och intressenterna, uppfylla det allmänna intresset som finns runt omkring oss, vi är inte där för att bara hjälpa företagen. Det är viktigt att tänka på."*

Uppfyllda förväntningarna

Respondent E kan ibland uppleva att företagen sätter alldeles för stora krav på dem som revisorer. *Att vi skall upptäcka allt som kan tänkas vara fel, men detta är faktiskt inte syftet med revisionen.* Detta är något som respondent F instämmer fullständigt i och tror att det är den allmänna uppfattningen. Respondent D påpekar att de faktiskt skall vara en förlängd arm till myndigheter men att företagen inte inser att vi faktiskt måste rapportera i den omfattning som vi skall. Vidare anses att företagen ibland ser revisorer som en redovisningsman som skall sköta och ordningsställa också den biten.

Vad gäller förväntningar och förväntningsgap som finns är respondenterna överens vad gäller definitionen, de säger att problemet ligger i att det finns en skillnad i vad som förväntas från revisionen och vad den i själva verket erbjuder. Detta är någonting som förekommer ofta, företagen är inte riktigt medvetna om vad som faktiskt ingår i en revision och detta är någonting som vi som revisorer kanske måste bli tydligare att framföra säger respondent E. Respondenten anser att uppdragsbrevet i många fall hjälper dem men att det kanske inte är tillräckligt. Vad gäller förväntningarna ifrån intressenterna och allmänheten kan de upplevas som större än företagens säger alla respondenterna. Framför allt intressenterna anser i många fall att vi skall upptäcka allt i företagen och att det är vi som är ansvariga för om felet inte upptäcks i rätt tid, säger respondent E. Respondent F tycker att det är dålig från företagens sida att inte var mer insatta i vad en revision verkligen ska innehålla eftersom de sedan har

synpunkter på att revisionen ibland kostar för mycket, detta alltså utan att veta vad det är de betalar för.

Den roll som revisorerna har är att de skall granska de väsentligaste posterna i företagen för att intressenter så som banker, stat och kommun skall ha som underlag för sina beslut säger respondent D. Respondent E anser att revisionen behövs för att säkerställa tillförlitligheten i den finansiella rapporteringen. Att företagen och intressenterna skulle vara av en annan åsikt kan ibland uppfattas, främst av de mindre företag som inte har några lån eller många anställda. De tror att företagen också ser det som en fördel utemot intressenterna att kunna få lämna rapporter som är granskade av en kunnig yrkesman. Att det skulle stärka tillförlitligheten är de övertygade om och vet att företagen också upplever detta.

Om det skulle förekomma några fel eller oegentligheter anser respondenterna att deras uppgift är att rapportera detta till de berörda parterna, så som ledning och VD. Samtidigt som revisorn också skall hjälpa till att rätta felet i den mån det går. Alla respondenterna anser att företagen ställer likvärdiga krav på dem då de upptäcker fel och att de upplever det som positivt att revisorn rättar till och hjälper dem. Respondent F fyller i med att nämna att fel inte är något som uppfattas negativt utan företagen är nöjda med att enkelt rätta till dem och lära av sina misstag.

Framtiden, avskaffande av revisionsplikten

Att revisionsplikten kommer att avskaffas är någonting som alla respondenter är medvetna om och att det överlag känns lite oroligt är tydligt. Respondent D säger att alla de företag som är klienter på respondentens byrå kommer förmodligen, beroende på hur högt de sätter gränsen, kunna välja bort plikten. Respondenten tror dock att de kommer efterfråga tjänsterna ändå fast kanske genom rådgivning istället. Respondent F är övertygad om att klienterna kommer se den stora nyttan med revisionen och behålla detta. Även respondent E tror att de troligtvis inte kommer att tappa så många kunder på grund av att intressenterna fortfarande kommer att ställa någon form av krav på att de skall visa upp en godkänd redovisning. Vidare anser respondenten att de på byrån inte har planerat att lägga om sitt arbete utan får vänta och se vart det leder, i alla fall tills gränserna är satta. Då vet vi kanske lite mer hur det kommer att se ut. Ingen av respondenterna har än så länge tagit upp detta med klienterna. Respondent F spekulerar i att det är det faktum att de ska komma avskaffas är det störst som hänt i branschen så länge respondenten kommer ihåg och respondenten tror att det är positivt att revisorsyrket och revisorns roll kommer i blickfånget. Respondent E tror, precis som innan, att den ekonomiska kompetensen hos kunderna är i många fall sådan att den kommer att påverka besluten och att många av dem kommer vilja ha kvar revisorn. *”De känner sig tryggare om vi är där och ger dem svar på det som är osäkert och krångligt.”*

4.4 Kreditgivare

Revisionens innehåll

Vad beträffar revisionen som sådan så är alla tre respondenterna ganska eniga, i och med att det är lagstadgat vad som skall ingå och inte så har gränserna satts och det som är medtaget är tillräckligt. Respondent A påpekar dock att det i många fall kan vara för mycket information som mer är till för att fylla ut än att vara tillnyttat. Det blir i många fall formalia där läsning mellan raderna är ett måste för att få ut den information som söks. Vidare anser respondent B att stora delar av informationen klumpas ihop och att den inte är tillräckligt detaljrik utifrån deras synvinkel. Att de i sin tur måste arbeta mer med att själva granska och undersöka för att vara säkra på sin sak. Respondenten säger vidare att de själva arbetar tätt med företaget

löpande under året och kan på så sätt få fram den informationen de behöver utan att ha revisionsberättelsen. De tre respondenterna är eniga om att ingen mer information behöver tilläggas i revisionsberättelsen utan vad som behövs istället är en tydligare skriven revisionsberättelse.

Vad gäller innehållet är alla respondenter överens om att revisorn skall granska årsredovisningen och kontrollera de berörda posterna. Respondent B anser att vid revisionen så skall alla de siffror som finns upptagna vara genomgångna så att de verkligen stämmer när de lämnar ifrån sig revisionsberättelsen. Detta för att de skall minimera de risker som kan tänkas uppstå vid ett senare skede. Respondenterna påpekar det att revisionen är en viktig process som ger dem en kvalitetsstämpel på företagets rapporter. Genom att en revisor har granskat ett bolag och sedan skrivit på med sitt namn så är detta en sorts garanti för att allt står rätt till, menar respondent C.

Tilltro till revisorn

Alla tre respondenterna är eniga om att förtroendet för revisorn är mycket starkt. De ser revisorn som en ansvarsfull person som har mycket stor betydelse för företaget och intressenterna runt omkring. Vad gäller den underskrift som revisorn gör på revisionsberättelsen har den en stor betydelse för kreditgivarna och genom denna underskrift känner de att det finns en garanti på revisionen. Respondent B menar det att revisorns underskrift gott och väl räcker för att bedöma ett företag utan att behöva göra en egen granskning. Medan respondent A säger att de inte alls räcker med revisorns underskrift utan att de alltid gör en egen granskning utöver den som revisorn gjort. Detta görs trots att de litar fullt ut på revisorn men att de själva måste kunna ta konsekvenserna av sitt beslut i slutändan. Detta stämmer även respondent C in på, att utöver underskriften så ligger också en egen granskning till grund för de beslut som tas. Respondenten säger vidare att det egentligen inte är den underskrivande revisorn som har betydelse utan att det är den revisor eller person som har gjort underlaget till granskningen som är intressant. Respondent B belyser också den triangel som finns, företagen, revisorerna och de som kreditgivare och påpekar att de jobbar ofta så tätt tillsammans att de skapas en situation där tilltro är något som är väldigt viktigt. Respondent C påpekar det stora regelverk som styr revisorerna och menar på att det är en bidragande faktor till att förtroendet stärks, respondenten menar att revisorerna har så mycket att förlora på att inte följa de lagar och rekommendationer och anser att detta skulle avskräcka de flesta från att göra ett brott. Respondent A säger att det har stor betydelse vilken revisor företaget har, om det är en revisor från en känd och stor firma så väger underskriften tyngre än om det är från en mindre revisionsbyrå som inte är känd. Respondenten säger att revisorns underskrift endast är en symbolisk sak som får betydelse först när de gjort sin egen granskning.

Beträffande ansvarsfrågan stämmer alla tre respondenterna in och tycker inte se att någon revisor får ta ansvaret för något felaktigheter i företaget och dess bokföring. Respondent B trycker på det nära samarbete mellan de berörda parterna som gör att ingen kan skylla ifrån sig utan att de alla får ta sitt ansvar. De påpekar också alla att det faktiskt är företaget som har det största ansvaret och att det är svårt i många fall för både de som kreditgivare men också för revisorerna att upptäcka alla fel och brister. Respondent B kan dock se att företagen allt mer överlåter ansvaret till revisorn, främst för att slippa undan. Respondent A påpekar också att de mindre företagen i många fall inte vet vad de har för ansvar utan att de mer och mer lutar sig på revisorn. Som en av dem påpekar så känns det som om företagen ofta har revisorn

som en sorts trygghet för att slippa ”*allt det krångliga och invecklade som de saknar kompetens inom*”, vilket gör att tilltron till revisorn stärks.

Uppfyllda förväntningarna

De förväntningar som sätts på revisorn kan i många fall vara alldeles för stora säger en av respondenterna, men å andra sidan så är det upp till revisorerna att sätta gränser och upplysa klienterna om vad som är hans uppgifter och vad revisorn kan hjälpa klienterna med. Respondenterna ser inga problem med att det skulle vara missnöje från företagets sida på grund av att revisorn inte gjort det som de förväntade sig utan de tror att de är väl informerade och att det råder sunt förnuft. Dock som respondent A tidigare på pekat så kan det i de mindre företagen vara svårt för företagaren att veta vart gränsen går, att det i så fall är där som problemen uppkommer då företagen vill mer än vad revisorn erbjuder. Respondent A tror att det är ganska likvärdiga förväntningar från revisorn och klienterna och att det inte skiljer sig här utan att problemet ligger istället hos intressenterna. Det är intressenterna som respondenten tror har ett större krav på revisorn. Respondent C påpekar att förväntningarna idag inte alltid är realistiska och att detta troligtvis kommer ifrån de redovisningsskandaler som varit runt om i världen, Enron, Worldcom, Skandia, vilket har inneburit att rollen har förändrats. Som respondenten ser på det nu krävs det att den förändras för att motverka att sådana skandaler skall inträffa.

Vad gäller förväntningarna på oberoendet mellan revisorer och dess klienter så är respondenterna enade om att den större mängden av yrkesprofessionen uppträder etiskt och kan skilja på relationerna. De ser inga risker med att samarbetet mellan revisorerna och klienterna skulle leda till en situation som skulle påverka revisorns oberoende. Som Respondent A påpekade så tror de definitivt att ”*revisorerna är så uppmärksammade och kunniga att de kan skilja mellan agn och bete*”. Ingen av dem kan påminnas om en situation där det skulle vara så att oberoendet ifrågasätts. Respondent C tror att det beror på att revisorerna har så många olika klienter att detta påverkar oberoendet och höjer kompetensen avsevärt, speciellt om det är många kunder inom samma bransch. Respondent B påpekar att det är en förutsättning för yrkeskåren att de verkligen beaktar detta, en viktig hörnsten. Respondenten säger också att genom att byta revisor efter en viss tid så minimeras risken att omgivningen också upplever det så. Att revisorn skall granska den styrelse och VD som samtidigt betalar dess arvode tror inte respondenterna har någon betydelse utan att revisorn handlar som i vilken situation som helst. Respondent B menar att det i många fall har förstörats och att många revisorer har fått en negativstämpel på grund av något enstaka fall där mutorna har lyckats. I de få fall som det sker och att de handlar oetiskt är oseriösa personer som drar ner alla andra revisorer samtidigt. Som respondent C påpekade så har de alla olika roller i samhället men är ytterst beroende av varandra, för dem som jobbar inom samma sektor, och det är då en grundläggande förutsättning att inte bara revisorer handlar etiskt och beaktar oberoendet. Dock säger Respondent A att revisorer i många fall kan ses som en av de anställda i företaget och därmed, inte främst i mindre företag, får ta på sig en mycket större roll och har mer uppgifter. Detta kan skapa en relation, men som respondenten säger är inte detta någonting som påverkar oberoendet. De tror helt enkelt att revisorn inte låter sig köpas utav någon oseriös klient utan handlar efter samhällets lagar och regler.

Framtiden, avskaffande av revisionsplikten

Ett viktigt moment ur kreditgivarnas synvinkel är revisionsplikten som finns i dagsläget och detta är något som alla respondenter är eniga om. Två av respondenterna säger att det absolut kommer att krävas att företag som vill låna pengar också måste ha en ordnad och godkänd bokföring medan respondent B menar att det blir svårt för dem som kreditgivare att gå

emot lagarna och kräva att företaget skall ha en revisor som reviderar dem. Respondenten menar att det inte skulle skilja så mycket från dagsläget genom att de som det ser ut idag redan granskar bolagen kontinuerligt och att det inte då kommer att påverka, ”*det är de själva som har ansvaret för utlåningen så vi gör som vi alltid gjort och granskar företaget.*” Respondent A menar att garantistämpel kommer att försvinna och ur allmänhetens synvinkel tror respondenten att det kommer att påverka väldigt negativt och absolut utifrån deras sida som kreditgivare. Vidare tror respondenten inte att någon bank skulle godkänna att företagaren själv granskade sina siffror och skötte rapporterna. Respondent C kan inte riktigt svara på hur det skulle påverka men är säker på att en form av kontrollfunktion fortfarande kommer att krävas. Dock ses inga problem om det inte skulle vara en auktoriserad revisor som inte skulle göra det, bara det är en person med likvärdig kompetens. Respondenten menar att riskerna är för stora för att inte kräva någon form av garanti, att det skulle kosta dem alldeles för mycket i vissa fall.

4.5 Företag

Revisionens innehåll

Alla respondenterna från företagen är överens om att revisionen innebär att revisorn ser över alla siffror och noteringar i bokföringen så att allt ska stämma. Respondent A anser att revisorn ska kontrollera alla ekonomiska företeelser i bolaget och därmed ge sin påskrift på att allt verkligen är helt korrekt och kan benämnas som utfört enligt god redovisningssed. Två av respondenterna anser att revisionen är så omfattande så att de hittar de fel som möjligen kan finnas. Respondent C anser även att det i revisionens omfattning ingår att revisorn ska granska efterlevnaden av de styrelsebeslut som fastställs i bolaget.

Alla respondenterna tycker även att revisorn vid revisionen har en väldigt viktig uppgift som rådgivare. Respondenterna anser att revisorn är en person som har mer kunskap och bredare erfarenhet än dem själva och därmed kan ge mycket betydelsefulla råd vid revisionen. Två av respondenterna tycker att rådgivningen är det som medför mest nytta till företaget. ”*Om jag inte hade haft revisorn att luta mig tillbaka på när det är något jag inte klarar av så vet jag inte riktigt vad jag hade gjort*” säger respondent A. Respondent C menar att revisorn fungerar som bollplank där företaget kan stämma av teorier och frågetecken som företagen känner sig osäkra på.

Vidare så råder det delade meningar om huruvida revisorn lämnar tillräcklig information inför revisionen. Två av respondenterna säger sig inte riktigt veta vad som kommer att ingå i den stundande revisionen. Respondent B beskriver att revisorn enbart kommer och tar tag i alla papper och utför revisionen, respondenten säger sig inte veta vad i detalj det är för uppgifter revisorn utför. Respondenten tror att detta kan bero på att de från företagets sida inte har begärt något uppdragsbrev eller att informationen kommuniceras muntligen med Vd eller liknande. Dock så säger respondenten att ett mer detaljerat uppdrags brev skulle uppskattas. Respondent A får ett detaljerat uppdrags brev och ser istället en problematik i att brevet är krångligt och svårt för en person med respondentens kunskap och erfarenhet att förstå. Respondenten säger att mycket av de frågetecken som finns ofta försvinner vid själva revisionen då revisorn kan svara på de frågor som finns har dock så anser respondenten att enklare uppdragsbrev med ett tydligare språk hade varit att föredra. Respondenten ställer sig tveksam till om felet ligger hos företaget som har svårt att tolka informationen som lämnas eller om det är så att det är den lämnade informationen som är problemet. Respondent C säger

den information som behövs fås genom revisorn ett uppdragsbrev behövs inte eftersom det ändå uppfattas som krångligt av respondenten.

Ingen av respondenterna är helt medvetna om vad som ingår i en revision. Två av respondenterna är omedvetna om att revisorn ska granska Styrelse och VD:s agerande. Det respondenterna tror ska ingå är egentligen bara en granskning av siffrorna. En av respondenterna är medveten om att bolagets agerande i sin helhet ska granskas men inte hur detta utförs rent praktiskt men respondenten tror att revisorns sköter detta. Respondent C är medveten om att revisorn ska granska styrelsens beslut men är inte medveten om att revisorn granskar VD:s agerande och respondenten förstår inte riktigt varför detta ska göras.

Tilltro till revisorn

De tre respondenterna har överlag stor tilltro till revisorn som de uppfattar som en kunnig person som garanterar att saker är som det ska. Respondent A tycker att eftersom revisorn har så mycket mer ekonomisk kunskap än företaget självt så slipper respondenten oroa sig över att arbetet är otillräckligt i och med att revisorns påskrift garanterar kvalitet. Samma respondent beskriver hur utomstående intressenter som till exempel skatteverket vid deklarationen är mycket svårhanterliga utan revisorns stöd i ryggen. Respondent B beskriver att tilltron är väldigt stor framför allt i revisorns roll som rådgivare *”rådgivningen är ovärderlig.”* Själva påskriften av revisions berättelse ser respondenten mer som ett onödigt ont eftersom respondenten redan rådförat denne om hur siffrorna ska tas fram så behöver de inte kontrolleras en andra gång. Vidare uppfattas detta som något som enligt lag måste göras men som respondenten ur eget perspektiv uppfattar som en onödig merkostnad.

Respondent från företag A tar upp ett fall där revisorn i efterhand när revisions berättelse redan var påskriven kom tillbaka eftersom ett fel upptäckts som ansågs vara tvunget att åtgärdas. Detta var något som stärkte tilltron till revisorn oerhört mycket. *”Vi hade ju redan fått igenom allt så revisorn hade inte behövt ändra men ville av kvalitet skäl ändå göra ändringen.”* Revisionen fungerar som en enorm säkerhet för oss tycker Respondent A.

En annan aspekt som respondenterna ser är det ansvaret som vilar på revisorn. Respondent A beskriver hur tilltron till revisorn vid revisionen fungerar som ett obligatorium. Litar företaget inte på revisorn så kan inte det ansvar som en revision innebär läggas på honom. Respondenten säger sig även ha tilltro till att revisorn klarar att upptäcka alla de fel som finns i bokföringen och kontrollera så redovisningen stämmer. Respondenten ställer sig delad i debatten kring revisorns oberoende eftersom en väldig närhet till revisorn upplevs och även att företaget i slutändan betalar revisorns arvode. Respondenten har dock överlag stor tilltro till revisorn som anses följa de lagar och bestämmelser som finns.

Uppfyllda förväntningarna

Respondent A uppfattar revisorn ibland som lite slarvig eftersom vissa siffror inte ses över. Respondenten anser att revisorn ska se över de siffror företaget har och i detta avseende tycker respondenten inte riktigt revisorn uppfyller förväntningarna. Respondent B är av en annan åsikt och tycker att revisorn ser över alla de väsentliga siffror och liknande och därmed uppfyller förväntningarna. Respondent A nämner ett exempel där det i efterhand blivit fel och då företaget ansåg att det var revisorns ansvar som skulle ha upptäckt detta. Men överlag säger respondenten att revisorn i detta avseende uppfyller förväntningarna. Respondent C anser att revisor uppfyller alla förväntningar, men detta beror enligt respondenten på att hon varit verksam så otroligt många år i branschen och vet vad en revisor gör när denne genomför

en revision. Respondenten anser inte att revisorns arbete ur hennes synvinkel har ändrats det senaste decenniet förutom att företaget nu då alltid får ett uppdrags brev.

Respondenterna är överens vad gäller förväntningarna på rådgivningen där de alla anser att revisorn klart och tydligt förklarar och besvara de frågor de har. Även i denna fråga nämner respondenterna att deras egen brist i ekonomiskt kunnande gör att förväntningarna på rådgivningen är det som uppfattas som mest väsentligt och värdefull.

Vidare vad gäller revisorn krav på att anmäla oegentligheter och att granska styrelse och vd så säger sig respondenterna ha svårt att definiera sina förväntningar i detta avseende. Respondent C anser att revisorn ska ta upp felet med VD och kanske göra en anmärkning i revisionsberättelsen. Respondent B anser att de från företags sida är alldeles för dåligt insatt i exakt vilka lagar, regler och normer som används, respondenten säger att det företaget vet är att godredovisnings sed ska följas men vad det innebär är respondenten osäker på. Respondent A anser också att företaget är dåligt insatt i ämnet och inte vet vad god sed egentligen innebär men respondenten tycker samtidigt att revisorn ska kontrollera att lagar och normer följs och om det förekommer oegentligheter så ska detta påpekas. Alla respondenterna är överens om att revisorn uppfyller deras förväntningar när väl fel eller oegentligheter inträffar. De är alla av uppfattningen att revisorn ska komma direkt till dem och förklara vad som är fel och denna förväntning har revisorerna i respondenternas fall alltid uppfyllt. Respondent C säger att *”det är ju naturligtvis svårt för revisorn att påpeka fel på en rimlig nivå och han en klar gränsdragning för han vill ju naturligtvis behålla uppdraget.”*

Respondent B anser att det där de spontant kan komma på att revisorns inte uppfyller företags förväntningar är vid revisorns oberoende. Respondenten tycker det uppfattas som konstigt att revisorn ska anses som helt oberoende när företaget har nära kontakt med revisorn och i slutändan faktiskt betalar dennes arvode. Vidare har även respondent B svårt på grund av sin dåliga insyn inom revision svårt att dra gräns mellan vad som är rådgivning och vad som är revision och detta tros kan ligga som grund till att respondenten inte riktigt uppfattar revisorn som oberoende. Ingen av respondenterna säger sig inte heller veta vilka åtgärder revisorerna tar för att vara och framstå som oberoende.

Framtiden, avskaffande av revisionsplikten

Framtiden är något som respondenterna inte någon förväntning eller uppfattning om de anser att det kommer att flyta på som vanligt. Vid framläggande att revisionsplikten kan komma att avskaffas ställer de sig alla förvånade till detta. Respondent A är helt ovetande både i avseende att det faktiskt ligger ett krav och sedan att det förmodligen ska avskaffas. Respondent B och C är även de helt ovetande om detta, *”Kommer man att slippa revisorn då?”* Respondenten anser att detta är förvånande eftersom det är något som det alltid funnits krav på och respondenten har inte hört något som skulle tyda på att detta skall ändras.

Efter förklaring om hur situationen ser ut så tror respondent A att de från sitt företag sida antagligen inte kommer komma undan detta och respondenten tycker att det är värt att ha kvar revisorn och den trygghet som han medför. *”Utan honom som kontakt så skulle jag inte lita på mig själv.”* Den kvalitét revisorn medför gör nog ändå att nyttan överstiger kostnaden tycker respondenten.

Respondent C tror att avskaffandet kan göra att allmänheten får en mer helhetlig bild om hur bred revisorns roll verkligen är och då även vad rollen verkligen är. Respondent B är av en

annan åsikt och uppfattar revisionen i viss mån som ett onödigt ont och tror att de från företagets sida då kanske skulle strunta i revisionen i och med att de inte har så komplicerad redovisning eller stora lån i företaget för revisionen är ändå en stor kostnad. Respondenten nämner att företaget ser revisionen som en stor kostnad och därför för något års sedan bytte revisionsfirma och därigenom fick ner kostnaderna betydligt. Dock så nämner responderten att rådgivning är något företag behöver och att de kanske skulle köpa in sådana tjänster som substitut till revisionen.

Analys och Slutdiskussion

I avsnittet analys och slutdiskussion kommer avsnittet referensram att kopplas samman med empirin vilken kommer att återknyta till de problem som togs upp i det första kapitlet. Slutligen kommer våra egna slutsatser att presenteras tillsammans med en reflektion vad gäller den studie som denna uppsats byggts på och avslutningsvis kommer ett förslag till fortsatt forskning att presenteras.

5.1 Analys

5.1.1 Revisionens innehåll

”Revision är att kritiskt granska, bedöma och uttala sig om ett företags redovisning och förvaltning” och görs av en revisor i efterhand vilket innebär att denne granskar både räkenskaperna och förvaltningen av företaget. Denna granskning kommer sedan att utmynnas i en revisionsberättelse gjord av revisorn, vilket är målet med granskningen. Beträffande respondenterna från kreditgivarna så är alla överens och tycker att revisorns uppgift är att granska företagets årsredovisning och de poster som är mest utsatta. En av respondenterna anser att den revisionsberättelse som de lämnar ifrån sig skall vara granskad på de upptagna posterna som finns med för att minimera de risker som kan uppstå om kreditgivarna senare lägger denna berättelse som grund för ett beslut. Alla kreditgivarna ser revisorns granskning och underskrift som en kvalitetsstämpel på företaget. De yrkesetiska reglerna som finns framtagna av FAR SRS säger att revisorn alltid måste utöva sitt yrke med integritet och vara objektiv i sina ställningstaganden. De flesta tillfrågade respondenter är klara över vad som skall ingå i revisionen, orsaken till detta ligger i att det är lagstadgat som många respondenter också påpekar. De respondenter som avviker är de från företagets sida, där de inte är helt medvetna om vad som skall ingå i revisionen. Förvaltningsrevisionen finns för att säkerställa att styrelsen och VD fullgör sina uppdrag. Revisorn måste även beakta huruvida någon styrelseledamot eller VD handlat i strid mot gällande lagstiftning eller bolagsordning samt hur bokföringsskyldigheten efterlevs. Detta är ett exempel på en del av revisionen som företagsrespondenterna ställer sig omedvetna till, det har inte uppfattats att granskningen ska inkludera granskning av styrelsens och VD:s förvaltning, respondenterna har även svårt att se varför denna granskning skall behövas göras. En av respondenterna ifrån revisorernas sida anser att de i många fall verkar som *”lagens förlängda arm”*.

Vad revisorn får göra eller inte är det ingen som har någonting att påpeka emot utan det område som respondenterna har olika uppfattningar om är det som revisorn förväntas att göra. Varje respondent ifrån revisorernas sida informerar klienterna i form av ett uppdragsbrev innan uppdraget påbörjas och på så sätt anser de att klienterna har fått den information som krävs för att veta revisorns åtaganden. Dock tror en av respondenterna inte att klienterna läser brevet så noga utan att de nöjer sig med en diskussion istället. Respondenterna ifrån företagets sida är av en annan åsikt. De säger att de inte riktigt vet vad som faktiskt skall ingå i revisionen medan en av dem säger att revisorn enbart kommer och tar de uppgifter som behövs sen är det klart, utan att de i detalj vet vad revisorn faktiskt gör. De tror att det kan beror på att de inte har begärt något papper på vad som skall uträttas eller att kommunikationen i företaget inte fungerar och att kanske VD inte har meddelat dem. En respondent från företagets sida som får ett uppdragsbrev säger att problemet ligger i att det är krångligt utfört och svårt att förstå i och med den begränsade kunskap och erfarenhet som

respondenten har. Respondenten tillägger dock att när revisorn väl är där så brukar svaren komma. *Öhman* skriver i en artikel att förväntningar uppstår genom skillnaden mellan förväntningar på vad revisionen innefattar och vad den verkligen levererar. De menar på det att det är skillnaden mellan allmänheten och revisorernas uppfattningar som går isär. Mycket kan också ligga i att revisorerna förväntar sig att den som sköter företagets bokföring besitter mer kunskaper än vad de i själva verket gör.

Den information som företaget ger ut till allmänheten, årsredovisning och förvaltningsberättelse, är en produkt som skapats genom bolagets och ledningens agerande vilket då kan ha påverkats och manipulerats för egen vinnings skull. Någon sådan erfarenhet från revisorernas sida kan de inte direkt nämna utan det är få gånger som det går så långt. Under tiden som revisorn reviderar bolaget så påpekar de fel och brister som de upptäcker för att företagen skall kunna rätta till detta innan revisionsberättelsen skrivs under. Detta gäller då de problem som har den möjligheten att de kan rättas till, i annat fall om det är opåverkbara fel så rapporteras dessa vidare och leder till en oren revisionsberättelse.

Miller ansåg i sin undersökning att för att motverka förväntningar mellan de olika grupperna så skulle revisionsberättelsen utökas, även *Nair och Ritterberg* var inne på samma spår. De menade på det att förståelsen ökades samtidigt som *Miller* ansåg att de blev mer användbara och lättbegripliga. Respondenterna ifrån kreditgivarna motsätter sig detta och menar på att i många fall innehåller revisionsberättelsen för mycket information och att det i många fall måste läsas mellan raderna för att få ut den information som de efterfrågar. En annan av respondenterna säger att den måste bli mer tydlig och inte klumpa ihop viktiga detaljer. Respondenterna tycker istället att de behöver satsa på att skriva en tydligare revisionsberättelse utan att lägga till mer information.

”Om en revision är väl utförd underlättar denna för ett fungerande samspel mellan företag och kapitalanskaffning, som i övrigt bidrar till ett väl fungerande samhälle och näringsliv, samtidig skapar den också tillförlitlighet och trovärdighet ut mot intressenterna och allmänheten.”

5.1.2 Tilltron till revisorn

En revisor måste vidta åtgärder för att stärka sitt förtroende och denne måste uppfattas som oberoende av omgivningen och § 21 i revisorslagen lyder *”En revisor skall /.../ pröva om det finns omständigheter som kan rubba förtroendet för hans eller hennes opartiskhet eller självständighet. Revisorn skall avböja eller avsäga sig ett sådant uppdrag.”* En modell har framtagits för att stärka förtroendet och eliminera riskerna: Analysmodellen. Vid intervjuerna med de större byråernas respondenter framgår att dessa helt klart anser att de har den tilltro de behöver och att de genomför sitt arbete med hänsyn till de lagar och normer som finns. Även de tillfrågade respondenterna från mindre revisions byråer stämmer alla in på att de anser att klienterna har stor tilltro till dem som revisorer. En respondent exemplifierar genom att tilltron stärks när kunderna ser vad som åstadkommes, exempelvis om företagen skall gå till banken för att ta ett lån för att kunna utveckla verksamheten och revisorn då backar upp dem genom att visa den underskrivande revisionsberättelsen. Även kreditgivarna säger sig ha en stor tillit till revisorerna och deras arbete och alla är överens om att revisorns underskrift på revisionsberättelsen väger väldigt tungt. En av respondenterna från kreditgivarnas sida tycker till och med att tilltron till revisorn är så stor att dennes underskrift på revisionsberättelsen kan räcka och att de inte behöver göra en egen granskning. De andra respondenterna menar att trots att tilltro till revisorn är stor så räcker inte påskriften dock så stärker den helt klart i en

bedömningsfråga. Vidare så har även den tredje parten företagsrespondenter en stor tilltro till revisorn. Precis som övriga parter är respondenterna från denna part inne på att revisorn bidrar med en garanterad kvalitet som inte kunnat uppnås utan revisorns delaktighet. Denna aspekt är även något som respondenterna från de mindre byråerna poängterat genom tron att företagen också ser det som en fördel utemot intressenterna att kunna få lämna rapporter som är granskade av en kunnig yrkesman. Alla respondenterna uppfattar att revisorns rådgivning är ovärderlig och tycker att detta är det som företaget får ut mest nytta av.

Det framkommer i intervjuerna med respondenterna från företagen att de har svårt att skilja på den revisorn som sköter själva revisionen och den revisor som fungerar som rådgivare. De tar upp faktorn med revisorns oberoende som är ett måste för att stärka förtroendet och tilliten till revisorn. Enligt revisorslagen § 20 så ska revisorn *”agera opartiskt och självständigt i sina ställningstaganden och i övrigt agera på ett sådant sätt att hans oberoende ställning kan ifrågasättas.”* Detta krav fungerar som en av de mest centrala förutsättningarna för att funktionen med en revision ska uppfyllas, det räcker alltså inte med att revisorn ser till att vara oberoende utan revisorn måste även uppfattas som oberoende. I analysmodellen så ingår bland annat att revisorn ska granska de så kallade förtroendeskadliga förhållanden som är egenintressehot, självgranskningshot, partställningshot, vänskapshot, skrämshot och även den så kallade generalklausulen. I detta avseende är respondenterna från kreditgivarnas sida överens om att revisorerna klarar av att se över de hot och risker och därmed anses som helt oberoende. Revisorerna uppfattas från denna parts sida som en yrkesprofessionell grupp som uppträder etiskt och kan skilja på relationerna. Detta instämmer respondenterna från de stora revisionsbyråerna som tycker att de sköter sig och använder sig av de regler som finns för att stärka sitt oberoende. Vid intervju med de respondenterna från företagen så framgår att det här råder stora meningsskillnader. Respondenterna säger att de arbetar nära med revisorn och att denne ofta har nära kontakt med VD och styrelse och det faktum att det är företaget som i slutändan betalar revisorns arvode gör att de ställer sig tveksamma till om revisorn verkligen uppfattas som oberoende. Respondenterna själva tycker att de uppfattar revisorn som oberoende men tror att den närmaste omgivningen och framför allt kanske allmänheten har svårt att se revisorn som helt oberoende. *Mautz och Sharaf* har i en av sina aspekter på oberoendet, oberoende utifrån revisorer som professionell grupp, där vikten läggs på att hela revisionsprofessionen måste uppfattas som oberoende, detta måste uppfattas som en sanning av allmänheten anser de. Detta har en av respondenterna en reflektion över. Respondenten menar att uppfattningen är att de stora byråerna är oberoende eftersom de aldrig kan vara beroende av en enstaka klient medan en mindre revisions byrå kanske till 60 % är beroende av en klient. Så vid denna diskussion så kan det uppfattas olika och i och med de ”fyra stora” byråernas väsentliga marknadsandelar så borde kanske revisionsprofessionen delas in i två block: de större och de mindre.

Vidare så är aspekten av de treparts förhållande som uppstår en viktig del i tillitssituationen. Den situation som i teorin benämns som principal agent. I branschen så talas ofta om detta triangelförhållande och den funktion det har. Respondenterna från revisionsbyråerna berättar om detta och belyser att det faktiskt är ägarna som ger bolagsledningen i uppdrag att förvalta bolagets tillgångar. Detta behöver sedan övervakas och det är detta som blir revisorns uppgift. En av respondenterna från kreditgivarnas sida belyser hur viktig detta triangelförhållande är. Situationen i ägarledda bolag blir ofta så att parterna jobbar väldigt tätt tillsammans och då är tillit den kanske viktigaste förutsättningen för att samarbetet ska kunna fungera, enligt respondenten.

Sammanfattningsvis ska sägas att alla respondenterna anser att tilltron till revisorn är stor och värdefull för alla parter. Det krävs att en revisor ska anmäla de fel och oegentligheter anses som en av de saker som bidrar mest till att tilltron stärks. En av respondenterna från de större revisionsbyråerna säger att de situationer när fel upptäcks och tas upp så blir responsen väldigt positiv och när sedan revisorn kan hjälpa till med problemlösningsförslag och liknande så stärks tilliten betydligt. Denna åsikt delas av en av respondenterna från företagets sida. Respondenten reflekterar över en situation där företagets revisor i efterhand, efter revisionsberättelsen var påskriven, upptäckte ett problem och kom med ett lösningsförslag. Detta var en avgörande punkt för respondenten som gjorde att tilliten stärktes otroligt mycket och revisorn är nu en person som det litas fullt ut på i gällande företag.

En av respondenterna från de mindre byråerna tar upp en intressant aspekt i hur viktigt allmänhetens tillit är och inte bara kundernas. Respondenten tror att allmänheten och intressenterna känner sig tryggare när en revisor har varit där och granskat och att de genom att revisorn rättar fel och brister så kan bilden av revisorn stärkas. *Vi skall verka för allmänheten och intressenterna, uppfylla det allmänna intresset som finns runt omkring oss, vi är inte där för att bara hjälpa företagen. Det är viktigt att tänka på.*

5.1.3 Förväntningar

I och med att denna studie behandlar tre parter så finns det tre olika åsikter och de finns tre olika förväntningar på en revisor och dennes roll. När de är olika parter med olika förutsättningar och bakgrund inblandade i en situation så är det lätt att det bildas olika uppfattningar om revisorns roll eller arbete. Det är i dessa situationer som det i debatten kallas för att förväntningsgap uppstår. Uttrycket myntades redan på 1970-talet och en mängd olika definitioner och teorier har genom åren skrivits. Ett exempel på en av dessa teorier är *Porter's teori* som utgår från att gapet är en kombination som definieras som skillnaden mellan allmänhetens förväntningar på revisorer och deras prestationer så som allmänheten uppfattar dem. Det är inte bara i debatten som det råder skilda meningar även våra respondenter är oense om både huruvida det finns ett förväntningsgap och var detta uppstår. En av respondenterna från de stora byråerna säger sig inte se något förväntningsgap överhuvudtaget. Respondenten är av uppfattningen att klienter och intressenter förväntar sig precis det som revisorerna utför. En annan av respondenterna från de stora byråerna anser att ett förväntningsgap finns i två avseenden, dels uppkommer det enligt respondenten genom att klienter, allmänheten och externa intressenter tror att revisorn granskar alla detaljer eller siffror, dels anser respondenten att regelverket som reglerar huruvida revisorn ska anmäla brott bidrar till att parterna tror att revisorn aktivt agerar "polis" och letar efter brott när det i själva verket är så att om en revisor upptäcker brott vid sin granskning så anmäler revisorn detta. Den tredje respondenten från de stora byråerna håller inte med om att klienterna uppfattar att revisorn aktivt söker efter brott. Respondenten förstår dock att det kan uppfattas så. Respondenterna från kreditgivare sidan tror även de att det i många fall kan vara så att förväntningarna som ställs på revisorn är orimligt höga. Respondenterna från de mindre byråerna instämmer och anser att problemet ligger i att det finns en skillnad i vad som förväntas från revisionen och vad den i själva verket erbjuder. Detta är någonting som förekommer ofta, företagen är inte riktigt medvetna om vad som faktiskt ingår i en revision och detta är kommunikationen som här brister anser en av respondenterna från revisionsbyråerna.

Det finns lika många teorier om varför det existerar ett förväntningsgap som det finns teorier om att det existerar ett förväntningsgap. I en undersökning så kom *McEnroe och Martens* fram till att det råder stora oklarheter vad gäller ansvarsfördelningen och kraven på revisorns

ansvar är ofta större än vad regelverket säger. Detta visar sig också i denna studie där respondenterna från företagen tycker att revisorn ska undersöka alla siffror och i och med sin påskrift tar ansvar för att allt är korrekt. En vanlig teori är att det hela är ett informations- och kommunikationsproblem. I sin studie kommer till exempel *Shaika & Talha* fram till att gapet skapas genom att redovisningsstandarder är bristfälliga och i vissa fall inte följs fullt ut. En av respondenterna från företagen säger sig vara besviken över att revisorn vid revisionstillfället inte granskade alla siffror.

Diskussionen om varför förväntningsgapet uppstår har också lett till att olika metoder för att motverka problemet vuxit fram. De flesta förslag ligger inom ramen för informations lämnande och kommunikation. *Öhman* skriver i en artikel att intressenterna länge har varit missnöjda med den information som lämnas och att revisorerna har beaktat detta som ett pedagogiskt problem. Dessa kommunikationsproblem upplevs inte som stora mellan de två parterna kreditgivare och revisionsbyråer, respondenterna från dessa parter säger sig förstå varandra och inte se någon större problematik i detta. *FAR SRS* anser att det är professionens uppgift att förbättra informationen ut mot intressenterna vilken måste bli bättre. Det är här som respondenterna upplever kommunikationsproblem. En av respondenterna från företagen tycker att den skriftliga information som lämnas är alltför krånglig att förstå och gör det väldigt svårt att få en uppfattning om vad som ingår i en revision. Alla respondenterna från företagen är överens om att deras brist i ekonomisk kunskap gör att en distans finns till revisorer som har en högre kompetens. De övriga respondenterna är även de överens om att det ofta är svårt för företagen att tolka informationen som lämnas. En av respondenterna från revisionsbyråerna tar som exempel uppdragsbrevet som antagligen inte ens läses av företags representanter. En av respondenterna från kreditgivare sidan instämmer och tror att företagen uppfattar informationen som oförståelig.

Även ordföranden i *FAR SRS Peter Clemedtson* säger det att när plikten avskaffas så kommer utbudet på marknaden att bli mer anpassat efter olika situationer och de kan då lättare möta företagets behov och även intressenternas, vilket i sin tur kommer att minska det förväntningsgap som finns i dagsläget

En av respondenterna från de mindre revisionsfirmorna kan ibland uppleva att företagen sätter alldeles för stora krav på dem som revisorer. *Att vi skall upptäcka allt som kan tänkas vara fel, men detta är faktiskt inte syftet med revisionen.* En annan respondent påpekar att de faktiskt skall vara en förlängd arm till myndigheter men att företagen inte inser att vi faktiskt måste rapportera i den omfattning som vi skall. Vidare anses att företagen ibland ser revisorer som en redovisningsman som skall sköta och ordningsställa också den biten.

Respondenten anser att uppdragsbrevet i många fall hjälper dem men att det kanske inte är tillräckligt. Vad gäller förväntningarna ifrån intressenterna och allmänheten kan de upplevas som större än företagens säger alla respondenterna. Framför allt intressenterna anser i många fall att vi skall upptäcka allt i företagen och att det är vi som är ansvariga för om felet inte upptäcks i rätt tid, säger en respondent från en revisionsfirma.

Den roll som revisorerna har är att de skall granska de väsentligaste posterna i företagen för att intressenter så som banker och stat och kommun skall ha som underlag för sina beslut säger en av revisorerna. En annan av revisorerna anser att revisionen behövs för att säkerställa tillförlitligheten i den finansiella rapporteringen. Att företagen och intressenterna skulle vara av en annan åsikt kan ibland uppfattas, främst av de mindre företag som inte har några lån eller många anställda. Om det skulle förekomma några fel eller oegentligheter anser

respondenterna att deras uppgift är att rapportera detta till de berörda parterna, så som ledning och VD. Samtidigt som revisorn också skall hjälpa till att rätta felen i den mån det går.

5.1.4 Framtiden, avskaffandet av plikten

Under uppsatsens skrivande är det redan bestämt att revisionsplikten skall avskaffas, frågan som kvarstår är hur och när den skall tas bort. Vår utgångspunkt i vår studie är att undersöka det berörda triangelförhållandet mellan revisorer, företagen samt kreditgivare och åsikterna dem emellan är skilda. Revisorerna är mer försvarande i sina åsikter angående revisionsplikten och drar mer åt kreditgivarnas håll som också ser riskerna med ett avskaffande. Beträffande företagen så är plikten onödig och tidskrävande i många fall samtidigt som en stor del av dem troligtvis kommer att behålla revisionen trots att den blir frivillig. I mindre företag är den ekonomiska kompetensen ibland väldigt liten vilket gör att kunskap saknas och att pliktens avskaffande ses som en stor lättnad. Ett tecken på att den ekonomiska kunskapen i många fall är begränsad är de uttalanden från respondenterna angående pliktens avskaffande, där ingen av dem var medveten om att detta skulle ske. I och med den begränsade kunskapen leder detta i många fall till ett svagt intresse för att skaffa sig ny kunskap och vara uppdaterad samtidigt som en del företagare i de mindre bolagen inte anser sig få ut någonting av revisionen.

Det uttalade som *FAR SRS* ordförande *Peter Clemedtson* gjorde i Balans där han kommenterade och påpekade en nackdel med att plikten skulle försvinna, är att företag som valde att inte lägga ha revision skulle riskera att mista mycket värdefull information ifrån revisorerna vilket i det långa loppet skulle kunna påverka företagets produktivitet och dess effektivitet. Detta är något som en av respondenterna från företagen också påpekar då respondenten säger att det som revisorn bidrar med ger stor nytta och överstiger i många fall kostnaden. Vidare påpekas att det ger trygghet att ha en revisor som besitter de kunskaper som de själva saknar. En respondent från revisionsbyråerna säger att troligtvis kommer en del av deras klienter att avstå från revisionen vid första tanken men efter att ha tänkt över det noggrannare tror respondenten att företagen kommer att inse den nytta som en revision innebär, även en annan av respondenterna inom denna bransch är inne på samma linje. De påpekar också att det utåt sett mot aktieägarna kommer vara tryggare om företagen behåller plikten.

En annan respondent ifrån företagets sida är av en helt annan åsikt, denna menar på att revisionen för deras del lika gärna kan kvitta och troligtvis så kommer de välja bort revisorn om de har möjlighet, att det är ett onödigt ont som kostar en massa pengar. Respondenten anser inte att det skulle påverka företaget negativt då det varken har lån eller någon vidare komplicerad redovisning. Det som de istället skulle ha behov av är en bra rådgivare och skulle då istället satsa på att anlita en sådan tjänst. Flera av revisorerna är även dem inne på att i och med plikten försvinner så kommer efterfrågan på rådgivning och konsultuppdrag öka. En av respondenterna säger att då kommer kanske också företagen kommer få en större förståelse för vad revisorerna verkligen gör och tillför genom att företagen då får en tydligare bild av vad det är de betalar för. En av respondenterna ifrån företagets sida instämmer och tror också att när väl plikten avskaffas så kommer revisorns roll att bli klarare och att allmänheten får en bild av hur bred revisorsrollen verkligen är. Flera av revisorerna påpekar dock att bara för att plikten försvinner och företagen istället kommer att kunna välja att anlita en revisor till rådgivning eller andra tjänster kommer inte kostnaden att minska, snarare tvärtom. Detta kommer nog företagen också att märka efter ett tag och då kan de inte längre gnälla när det inte är obligatoriskt anser en av respondenterna.

Beträffande kreditgivarna som är en av de intressenter som har störst nytta av att ett företag revideras kommer avskaffandet av plikten innebära att de själva måste lägga mer tid på att granska. Samtidigt som riskerna ökar kommer också kostnaderna för företagen att låna pengar att öka enligt en av respondenterna. *Dan Brännström* säger i en artikel i *Balans* att kreditgivarna troligtvis kommer att kräva någon form av kompletterande säkerhet för de bolag som väljer bort revisorn. Även en av respondenterna från revisionsbyråerna påpekade att det förfarande som bankerna gör i ett land som inte längre har kvar plikten, där de delar upp dem i två grupper och gör en djupare granskning på dem som valt att inte ha någon revisor. Det kommer leda till att de intressenter som är beroende av och som grundar många av sina beslut på företagets revisionsberättelser kommer att få sätta in extra granskningar och ställa större säkerheter mot de företag som väljer bort revisionen. En av respondenterna ifrån kreditgivarna är orolig för att den stämpel som revisorerna faktiskt för med sig försvinner, den garanti som bankerna får ifrån revisorn är en betryggande del även om de själva måste göra en kompletterande granskning för att vara säkra. Ytterligare en av respondenterna anser att bara för att plikten avskaffas så kommer inte arbetet att se ut på ett annorlunda sätt, de kommer fortfarande att få göra den granskning som alltid görs men med skillnaden att de i slutet inte kan jämföra med revisorns granskning vilket i sig påverkar med det är inte grundläggande för det slutgiltiga ställningstagandet.

En intressant aspekt är den från en av respondenterna från kreditgivare sidan som anser att de inte kan tvinga sina kunder att ha en revisor för då går de som kreditgivare emot lagen. Medan de två andra kreditgivarna är eniga om att de inte kommer att bevilja några krediter om företagen inte visar upp en godkänd bokföring eller på något annat sätt kan styrka sina rapporter och ställningar. Detta instämmer även respondenterna ifrån revisionsprofessionen med, att trots att plikten försvinner så kommer det att krävas någon form av annan kontrollerande funktion eller större säkerheter. Detta instämmer även en av kreditgivarna på och förklarar att det handlar om för stora risker för att inte kräva någon form av kompletterande garanti.

5.2 Slutdiskussion

5.2.1 Skiljer sig förväntningarna från mindre och större företag?

Vi har som tidigare nämnts utgått ifrån en tidigare studie där författarna undersökte förväntningar från de två parterna, företag och revisorer. Vi valde i vår studie att bygga vidare på studien genom att undersöka dessa två parter plus den tredje parten kreditgivare och att inrikta oss på mindre företag. Vi anser inte att det råder någon skillnad i vad kreditgivarna förväntar sig av revisorn och vad revisorn verkligen gör. Kreditgivarna använder sig av en liknande process när de granskar företagen och därmed är dem mer insatta i regelverk och de utförande som sker. Däremot framgår det tydligt att förväntningarna på revisionsprocessen är betydligt större från företagets sida. De mindre företagen förväntar sig i många fall att revisorn granskar allt och att denne även genom sin påskrift på revisionsberättelsen tar ansvar för att allt är korrekt. Företagen verkar inte medvetna om att revisorn använder sig av ett väsentlighetskriterium och inte granskar allt i detalj. Det framgår att det här råder samma förväntningsgap hos de mindre företagen som hos de större, dock så framgår gapet hos de mindre företagen som större och mer tydligt. Något som vi tror beror på att de större företagen har en egen avdelning för ekonomi och administration medan det på de mindre företagen inte har möjlighet att avsätta så stora kostnader. Att de då förväntar sig mer av revisorn har att göra med att kunskapen blir begränsad på de mindre företagen.

Ytterligare en punkt där ett förväntningsgap uppstår är vid revisorns ansvar att anmäla brott. Företagen misstolkar huruvida revisorns krav på att anmäla brott är detsamma som att aktivt leta efter dem. Företagen anser att revisorns ska hitta de oegentligheter som finns allt medan kraven säger att om revisorn i sin ordinarie granskning hittar något så ska detta anmälas. Även här anses inte ett gap existera mellan kreditgivare och revisorer. Denna aspekt togs inte upp i föregående studie och därför anses detta förväntningsgap vara en problematik som främst existerar i mindre företag.

Vidare så lägger företagen en stor vikt vid revisorn rådgivningstjänst och många respondenter väntar sig stor feedback och hjälp med redovisningen av revisorn. Företagen anser detta som det mest väsentliga de får ut av en revision. Studien visar att företagen har väldigt svårt att skilja rådgivningstjänsterna från själva revisionen och blir förvånade när de får en större räkning där revisionen bara är en del. Här finner vi ett stort förväntningsgap och detta gap fanns även vid den tidigare studie vi utgått från men vi har inte kunnat avgöra om gapet är större i fallen med mindre företag.

5.2.2 Vilka orsaker ligger till grund för förväntningsgapet?

Den tydligaste orsaken till de olika förväntningar som finns har vi funnit är den bristfälliga insikt de mindre företagen har i revisorns arbete och dennes roll. Alla respondenter i studien är överens om att företagsrepresentanternas bristande ekonomiska kunskap kan påverka de förväntningar de har på revisorn. Ett bra exempel på företagets dåliga insyn i revisionsbranschen är att de inte har en aning om att revisionsplikten ska komma att avskaffas. Revisionspliktens avskaffande är den största frågan inom branschen på länge och de personer med minsta insyn i branschen torde veta detta.

Den andra grunden till problemet vi finner är den information som lämnas. Precis som tidigare studies slutsats så har vi kommit fram till att revisionsberättelser och uppdragsbrev tenderar att bli standardiserade med ett språk som de företags representanter med bristfällig kunskap har svårt för att förstå. Studien visar att i vissa fall så struntas det till och med i att läsa till exempel ett uppdragsbrev eftersom det inte anses tillföra någonting.

Vi anser vidare även att revisionsprofessionens eget agerande ligger till grund för det förväntningsgap som existerar. Revisionsfirmorna har utvecklats mer och mer och har nu en mängd olika tjänster att erbjuda förutom revision. Dock så kvarstår definitionen på dessa organisationer som revisionsfirmor istället för ett mer passande namn som till exempel ekonomitjänsteföretag. Eftersom alla dessa tjänster utförs av personer som kallas för revisorer och arbetar för ett varumärke som också uppfattas som revision så blir det svårt för företagen att särskilja vad som är revision och vad som är ekonomisk rådgivning.

Precis som *Shaika & Thala* tror vi att förväntningsgapet tydliggjorts i och med de skandaler som har uppdragats den senaste tiden tillbaka. Att revisorsprofessionen genom dessa skandaler har fått en bristande tilltro och att kraven på dem idag sätts högre än vad som i många fall är rimligt. Allmänheten förväntar sig idag i många fall att revisorerna skall agera polis och aktivt söka efter fel och oegentligheter, vilket så inte är.

5.2.3 Hur kan förväntningsgapet motverkas?

Den hetaste frågan inom revisionsbranschen för tillfället är om avskaffandet av revisionsplikten. Vi anser att pliktens avskaffande kan vara ett av de starkaste medlen för att motverka förväntningsgapet. Vi tror att företagen kommer bli mycket mer insatta i vad de betalar för när de inte längre är ett krav. Företagen kommer att bli tvungna att få en bättre

inblick i revisorns arbete och se den nytta som revisionen medför och företagen kommer också att få en bättre insyn i vad som i själva verket är revision och vad som är rådgivning. En parallell kan dras till vägtull. I svensk beskattning ingår vägskatt som innebär att befolkningen slipper skatta vid användning av väg. Många personer klagat över att behöva betala en såpass hög skatt som de gör men om dessa personer hade fått ett mindre avdrag på skatten och istället fått betala vägtull på en mängd olika ställen hade kostnaden blivit mer uppenbar och dessa personer hade blivit mer medvetna om vad det egentligen är de betalar för.

Vidare anser vi att problemet ligger i den information som lämnas och den bristfälliga kommunikation som finns. Både företagens externa intressenter och revisorer måste anpassa sig till den rådande situationen istället för att skylla problemet på varandra. Revisorernas information måste bli tydligare och mindre standardiserad för att lättare kunna tolkas i de enskilda fallen samtidigt som företag och externa intressenter måste dra sitt strå till stacken genom att ytterligare utbilda eller på annat sätt få en bättre förståelse för den information som lämnas.

Ytterligare en faktor som kan bidra till ett minskat gap är ett förtydligande från revisionsbyråerna vad som faktiskt är revision och vad som är ekonomisk rådgivning. Vi har i studien kommit fram till att företagen har mycket svårt att särskilja på dessa två olika tjänster, vilket bidragit till gapets storlek. Genom att tydliggöra denna gräns skulle gapet kunna minskas väsentligt.

5.3 Förslag till fortsatta studier

Genom det arbete som sker i dagsläget med avskaffandet av revisionsplikten tycker vi att det skulle vara intressant att bygga vidare på studien och se hur revisorns roll kommer att förändras i och med avskaffandet. Vart kommer fokus att ligga och hur kommer revisorns roll att utvecklas?

Den tredje parten i triangelförhållandet, externa intressenter, belyses i denna studie genom kreditgivare. Det framgår i studien att en väsentlig intressent vid denna tredje part även är aktieägarna. En studie med inriktning mot denna intressent skulle därför vara av stort intresse.

I vår studie framgår att revisorer anser att allmänheten inte har en riktig uppfattning om vad revisorns roll är och framför allt vad revisorns arbete går ut på. En studie av allmänhetens uppfattningar och förväntningar på revisorn skulle då vara intressant.

Referenser

Litteratur:

Andersen, Ib 1998: *Den uppenbara verkligheten*. Studentlitteratur: Lund

Bryman, Alan 2002: *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber ekonomi: Malmö

Christensen Lars, Andersson Nina, Engdahl Carin, Haglund Lars, 2001: *Marknadsundersökning*. Lund: Studentlitteratur

Diamant, Adam, 2004: *Revisorers oberoende: om den svenska oberoende regleringens utveckling, dess funktion och konstruktion*. Uppsala: Iustus

Eilifsen, Aa. W. F. Messier Jr., S. M. Glover, D. F. Prawitt. 2006: *Auditing and Assurance International Edition*. McGraw-Hill, London.

Holme, Idar Magne, Solvang, Bernt Krohn 1997: *Forsknings metodik*

Johansson, S-E, 2005: *Uppdrag revision – Varför har vi revisorer och vad skall de uträtta?*. Finland: SNS Förlag

Johansson, S-E, Häckner, E, & Wallerstedt, E, 2005: *Uppdrag revision – Revisor, revisionsföretaget och framtiden*. Finland: SNS Förlag

Mautz, R.K. & Sharaf, Hussein A. 1997: *The philosophy of auditing*. Florida: American accounting Association

Wallerstedt, Eva, 2005: *Uppdrag revision – Kriser och konsolidering: revisionsbranschen i Sverige under hundra år*. Finland: SNS Förlag

Öhman, Peter. 2005: *Uppdrag revision – Är det viktigare för revisorer att göra saker rätt än att göra rätt saker?* Finland: SNS Förlag

Författningar, förarbeten och regleringar:

FAR, *Revision – en praktisk beskrivning*, 2005, FAR förlag AB, Stockholm

FAR, *RS Revisionsstandard i Sverige*, 2002, FAR förlag AB, Stockholm

Samlingsvolymen Del 2, 2006, 2006: Stockholm: FAR förlag

Samlingsvolymen Del 1, 2007, 2007: Stockholm: FAR förlag

Journaler:

Bailey, K.E, Bylinski, J.H, & Shields, M.D, 1983: *Effects of audit report wording changes on the perceived message*. Journal of Accounting Research, Vol. 21, Autumn, pp. 355-370

Butler S., Zibelman M., Ward B. (2000), *The expectation Gap: Auditors' and Investor's Perceptions of Auditor's Fraud Detection Responsibilities*, European Accounting Association 2000 Annual Congress

Cameron, A. 1993 "Do chartered accountants live up to small business expectations?" Accountants' Journal, Vol. 72, sid 76-78

Commission on Auditors' Responsibilities. (1977), *Summary of the tentative conclusions and recommendations of the Commission on Auditor's Responsibilities*, The Journal of Accountancy, Vol. 143, May, pp. 112-116

Epstein, M.J, & Geiger, M.A, 1944: *Investor views of audit assurance: recent evidence of the expectation gap*. Journal of Accountancy, Vol. 177, January, pp. 60-66

Humphery, C.G, Moizer, P & Turley, W.S, 1993: *The audit expectation gap in Britain: an empirical investigation*. Accounting and Business Research, Vol. 23, Autumn, pp. 395-41

Lochner, P.R.J, 1993: *Accountants' legal liability: a crisis that must be addressed*. Accounting Horizons, Vol. 7, June, pp. 92-96

Knutson, P.H, 1994: *In the public interest – is it enough?* CPA Journal, Vol. 64, January, pp. 32-34

McEnroe, J.E & Martens S.C. 2002: *Taxman*, Accounting Horizons, March 9, pp. 236-251

McEnroe, J.E & Martens S.C. 2001: *Auditors' and Investors' Perceptions of the Expectation Gap*, Accounting Horizons, Vol. 15, December, pp. 345-358

Miller, J, Reed, S, & Strawser, R, 1990: *The new auditor's report: will it close the expectations gap in communications?* The CPA Journal Vol. 60, May, pp. 68-72

Monroe, G.S. & Woodliff, D.R. 1993: "the effect of education on the audit expectation gap". Accounting and Finance, Vol. 33, May, pp 61-78

Nair, R, & Rittenberg, L, 1987: *Messages perceived from audit, review, and compilation reports: extension to more diverse groups*. Auditing, a Journal of Practice and Theory Vol. 7, Fall, pp. 15-38

Porter, B. 1993 *An empirical Study of the Audit Expectations. Performance Gap*. Accounting and Business Research, Vol 24, Winter, pp. 35-48

Shaikh, J.M, & Talha, M. 2003: *Credibility and expectation gap in reporting on uncertainties*. Managerial Auditing Journal Vol. 18, Issue 6/7, pp. 517-529

Artiklar:

Bergman – Marcus, C. & Holm, A. *FAR:s nya yrkesetiska regler*. Balans 5/03

Gometz, Ulf, *Rätt ska vara rätt I revisorsdebatten*: Balans 2/92

Skough, Bengt, *Kreditgivare informeras om pliktens avskaffande*. Balans 12/07

Skough, Bengt & Brännström, Dan, *De flesta felen rättas efter påpekanden från revisorn*. Balans 12/07

Öhman, Peter, *Mer information i revisionsberättelsen – ett senfärdigt steg i rätt riktning*. Balans 12/07

Rapporter:

Bodén, M & Schenström, J, 2007: *Förväntningsgap: Hur kan en allmänbild skapas av revisorns roll? – en studie om företags och revisorers skilda uppfattningar av revision*. Handelshögskolan Göteborgs Universitet

Gläser, S, & Kurkkio, M, 2001: *Förväntningsgap inom revision en jämförelse mellan företagens förväntningar och revisorernas syn*. Luleå tekniska Universitet

Internet:

FAR komplett

<http://www.farkomplett.se/document.jsp?fromHitlist=true&documentId=622601&database=Revision%20praktisk%20beskrivning¤tDocument=1&hits=1&page=0&selectedDbNumbers=&selectedResultList=Revision+praktisk+beskrivning>

FARSRS

http://www.farsrs.se/portal/page?_pageid=33,58371&_dad=portal&_schema=PORTAL

http://www.farsrs.se/pls/portal/docs/PAGE/FAR/OM_BRANSCH/GOD_REVISORSSSED/ANALYSMODELLEN%20-%20SRS%20VERSION.PDF

http://www.farsrs.se/pls/portal/docs/PAGE/FAR/OM_BRANSCH/GOD_REVISORSSSED/FARSRSYRKESETISKAREGLER_070131.PDF

Grönbok

http://europa.eu/documents/comm/green_papers/pdf/com96_338_sv.pdf

Infovoice

<http://infovoice.se/fou/>

Revisorsnämnden

<http://www.revisorsnamnden.se/infoomrn.htm>

Öhrlings PricewaterhouseCoppers

[http://www.pwc.com/extweb/pwcpublications.nsf/docid/BDDDB9E1A3A100EE38025709000484B0C/\\$file/input_306.pdf](http://www.pwc.com/extweb/pwcpublications.nsf/docid/BDDDB9E1A3A100EE38025709000484B0C/$file/input_306.pdf)

Intervjufrågor – revisorer

- Namn, befattning, arbetsområde?

Revisionens omfattning

- Vad anser du att revisionen skall omfatta?
- Anser du att revisorer sätter en rimlig hög nivå för att upptäcka fel och brister i den finansiella rapporteringen?
- Vad anser du att företaget och intressenterna får ut av revisionen?
- Informerar ni era klienter om vad som kommer att innefattas i granskningen innan ni åtar er uppdraget? På vilket sätt i så fall?
 - Anser du att informationen är tillräcklig?
- Vilka åtgärder vidtar ni om ni misstänker att det förekommer oegentligheter?
 - hur påverkar detta er relation med klienten?

Förväntningar på revisorn och revisionen

- Anser du som revisorn att du lever upp till företagets och intressenternas förväntningar? (På vilket sätt/Varför inte?)
- Vad anser du är revisorns roll?
- Anser du att revisorer lever upp till revisorns roll?
 - Om inte, i vilken del finns det brister?
- Upplever du att era klienter brukar vara nöjda med det ni presenterar och att nyttan överstiger kostnaden?
- Vilka förväntningar har företagsledningen på er som revisorer när ni upptäcker brister och oegentligheter?
- Hur definierar du begreppet förväntningsgap?
- Finns det ett förväntningsgap och känner du som revisorn av det?

Bilaga 2

Intervjufrågor – mindre byråer (mail)

- Namn, befattning, arbetsområde?

Revisionens omfattning

- Vad anser du att revisionen skall omfatta?
 - Saknas något? För mycket av något?
- Anser du att revisorer sätter en rimlig hög nivå för att upptäcka fel och brister i den finansiella rapporteringen? (Motivera ditt svar)
- Vad anser du att företaget och intressenterna får ut av revisionen?
 - Vilken nytta ger revisionen?
 - Är rådgivning viktigt?
- Informerar ni era klienter om vad som kommer att innefattas i granskningen innan ni åtar er uppdraget?
 - Om ja, hur informerar ni era klienter?
 - Anser du att informationen är tillräcklig?
- Vilka åtgärder vidtar ni om ni misstänker att det förekommer oegentligheter?
 - hur påverkar detta er relation med klienten?

Förväntningar på revisorn och revisionen

- Anser du som revisorn att du lever upp till företagets och intressenterna förväntningar?
 - Om nej, av vilken anledning kan du inte leva upp till förväntningarna?
- Vad anser du är revisorns roll?
 - Vad upplever du som revisor att du måste göra för att tillgodose dina klienter?
- Anser du att revisorer lever upp till revisorns roll?
 - Om inte, i vilken del finns det brister?
- Upplever du att era klienter brukar vara nöjda med det ni presenterar och att nyttan överstiger kostnaden?
- Vilka förväntningar har företagsledningen på er som revisorer när ni upptäcker brister och oegentligheter?
- Hur definierar du begreppet förväntningsgap?

- Finns det ett förväntningsgap och känner du som revisorn av det?
 - På vilket sätt? När upplever du det som tydligast?

Bilaga 3

Intervjufrågor - Kreditgivare

- Namn, befattning, arbetsområde?
- Processen vid kreditgivning?

Förväntningar

- Vad anser du att revisionen skall innehålla?
- Vilken betydelse har revisorns underskrift för bedömningen?
- Vad baserar och grundar ni er kreditgivning på?
- Vilka problem kan uppstå vid kreditgivning?
- Revisionsberättelsen, tillräckligt med information?
- Ansvar, företaget eller revisorn?
- Hur viktigt är det med en granskad redovisning vid bedömningen?
- Hur stor tilltro har ni till revisorn och den information som revisorn utger vid sin granskning av företaget?

Oberoende

- Hur ser du på revisorns oberoende krav?
- Anser du det realistiskt att revisorn granskar den styrelse och VD som också betalar revisorns arvode?
- Förekommer det att ni har kontakt med företagets revisor vid er bedömning?
- Vid ett eventuellt slopande av revisionsplikten för de små aktiebolagen hur kommer detta att påverka er bedömning av företaget vid en kreditgivning?

Intervjufrågor – företagsrespondenter

Respondentens befattning:

- Hur många år har du arbetat som ekonom/ med ekonomi?
- Vilken typ av arbetsuppgifter har du?
- På vilket sätt kommer du i kontakt med revisorer i ditt arbete?
- Storleken på företaget som du jobbar på (anställda, omsättning)

Revisionens omfattning

- Vad anser du att revisionen skall innefatta?
- Anser du att revisorer sätter en rimligt hög nivå för att upptäcka fel och brister i den finansiella rapporteringen?
- Vad anser du att företag och intressenter får ut av en revision?
- Tycker du att informationen från revisorn om vad som skall ingå i granskningen innan uppdraget påbörjas är tillräcklig?
 - Om ja, på vilket sätt får du information?
- Hur förväntar du dig att revisorn kommer att agera om brister eller oegentligheter upptäcks?

Förväntningar på revisorn och revisionen

- Anser du att revisorer lever upp till företagets och intressenternas förväntningar?
 - Om nej, på vilket sätt lever de inte upp till förväntningarna?
- Vad anser du är revisorns roll?
- Anser du att revisorer lever upp till revisorns roll?
 - Om inte, i vilka avseenden är den bristfällig?
- Anser du att allmänheten och intressenter är tillräckligt informerade om vad som ingår i revisorns arbetsuppgifter?
- Känner intressenterna att de kan förlita sig på revisorns utlåtande om företagets finansiella rapportering?

Förväntningsgap

- Hur definierar du begreppet förväntningsgap?
- Finns det ett förväntningsgap och har du något konkret exempel?

- Om ett förväntningsgap föreligger hur tror du att det har uppkommit?
- Vilka åtgärder anser du bör vidtas för att minimera förväntningsgapet?
- Anser du att det är möjligt att skapa en allmän och enhetlig bild av revisorns ansvar och arbetsuppgifter?
 - Hur skulle i så fall tillvägagångssättet för att skapa den enhetliga bilden kunna se ut?